

PISANII SÂNGEORZENE

- SPIRITUALITATE, ISTORIE ȘI TRADITIE LOCALĂ -
ANUL VI, NR. 10(62), OCTOMBRIE 2017

PISANII SÂNGEORZENE

- Spiritualitate, Istorie și Tradiție -

ANUL VI, NR. 10 (62), OCTOMBRIE 2017

PISANII SÂNGEORZENE

Revistă de spiritualitate, istorie și tradiție locală

Fondatori: profesor FLORIN HODOROGA
teolog ALEXANDRU DĂRĂBAN

REDACTIA: Casa de Cultură Sângeorz-Băi, str. Republicii nr.33,
jud. Bistrița-Năsăud; E-mail: florin.hodoroga@gmail.com
Jucu, str. Jucu-Herghelie nr. 67, jud. Cluj; E-mail: adaraban17@yahoo.ro;
aldaraban57@gmail.com

TEHNOREDACTARE: Alexandru Dărăban

Revista poate fi citită pe rețeaua de internet la adresele:
<https://independent.academia.edu/DarabanAlexandru>
<http://en.calameo.com/accounts/3280504>
<https://pisaniisang.wordpress.com>

Coperta 1: Stațiunea Sângeorzului de altădată
Coperta 2: Lucrare a artistului sângeorzan Alin Bozbiciu
Coperta 3: Lucrare a artistului sângeorzan Alin Bozbiciu
Coperta 4: Fotografie cu Alin Bozbiciu

Fotografiile din acest număr provin din cadrul Serviciului Județean al Arhivelor Naționale Bistrița-Năsăud (colecția fotografii), lucrările artistului sângeorzan Alin Bozbiciu și de pe rețeaua Facebook.

Cuprins

<u>CUPRINS</u>	5
<u>EXCELLENTIA</u> – ALIN BOZBICIU.....	6
<u>BISERICĂ, ȘCOALĂ, SOCIETATE</u>	
BASILIU BUZDUG, <i>Năsăud – 16 decembrie 1866</i>	13
*** <i>Instrument fundațional pentru institutele de învățământ și educație din Districtul Năsăudului în Transilvania</i>	19
EMIL SÂNGEORZAN, <i>Părerii asupra Așezămintelor Grănicerești Năsăudene</i>	25
DORIN DOLOGA, <i>Statutele Societății „Hebe”</i>	30
<u>RESTITUIRI</u>	
DR. ARTEMIU PUBLIU ALEXI, <i>Curajul – ca element al educației</i>	39
GEORGE UZA, <i>Aminitiri, amintiri</i>	42
<u>ACTUALITATE</u>	
CĂTĂLIN PETRI, <i>Epopoea învinșilor</i>	61

Excellentia

Alin Bozbiciu

Alin Bozbiciu

Născut în 1989 în Sângeorz-Băi, România, trăiește și lucrează în Cluj.

Educație

2013 Absolvent al Universității de Artă și Design, Cluj, România

Expoziții

- 2017 Art Encounters - bienala de arta contemporana, Timisoara/Arad, RO
- 2017 Did It Happen, Untilthen gallery, BE
- 2016 After The Sacrifice, Untilthen gallery, FR
- 2015 The Keen Observer, Doris Ghetta gallery, IT
- 2014 Mirror Stage – Seven Studies of Composition, works by Cornel Brudascu and Alin Bozbiciu curated by Maria Rus Bojan, le Plafond, Amsterdam, NL

- 2014 Tales from the valey, Galleria Doris Ghetta, IT
- 2013 START POINT PRIZE 2013, Victoria Art Center, Bucuresti, RO
- 2013 ESSL ART AWARD CEE 2013,
The Exhibition, Essl Museum, Klosterneuburg/Wien, A,
Nominees' Exhibition, Victoria Art Center for Cultural Contemporary
Production, București, RO
- 2013 Beyond Representation: Challenges of Contemporary Painting, Michael
Boremans
And Frank Demaegd, in dialogue with Maria Rus Bojan end Horia Avram,
Spațiu Intact, Fabrica de Pensule, Cluj, RO
- 2013 Green & Brown, Accademia di Belle Arti, Macerata, IT
- 2013 My Salon, Galeria Quadro, Cluj, RO
- 2012 Give me the future, Fabrica de Pensule, Cluj, RO

Alin Bozbiciu este un artist tânăr, talentat, reprezentând pictura figurativă a Școlii Cluj din România. El excelează în mediul de pictură în toate fațetele sale. Un stil moale cu perie largă și utilizarea abundentă a vopselei sunt caracteristice stilului său. Paleta rumenește pe spectrul culorilor pământului și a culorilor grisaille cu izbucniri de culoare foarte rare.

Artistul este pasionat de subiecții din propria sa înconjurătoare și de reprezentarea unor indivizi familiari sau chiar înrudiți. Animale, în special câini, joacă în multe din picturile sale. Subiecții sunt stabiliți în poziții private, intime, de obicei, singure și aparent neasumate. Deseori privirea lor este întoarsă pe podea, trupurile lor se îndoaie sau se îndoaie, ceea ce transmite un sentiment că oamenii descriși sunt abandonați sau scufundați în gânduri private. Câinii întăresc intimitatea momentului și creează o legătură emoțională între persoana din imagine și spectator. După o nouă contemplare, uneori se observă detalii în imagini care implică prezența altora.

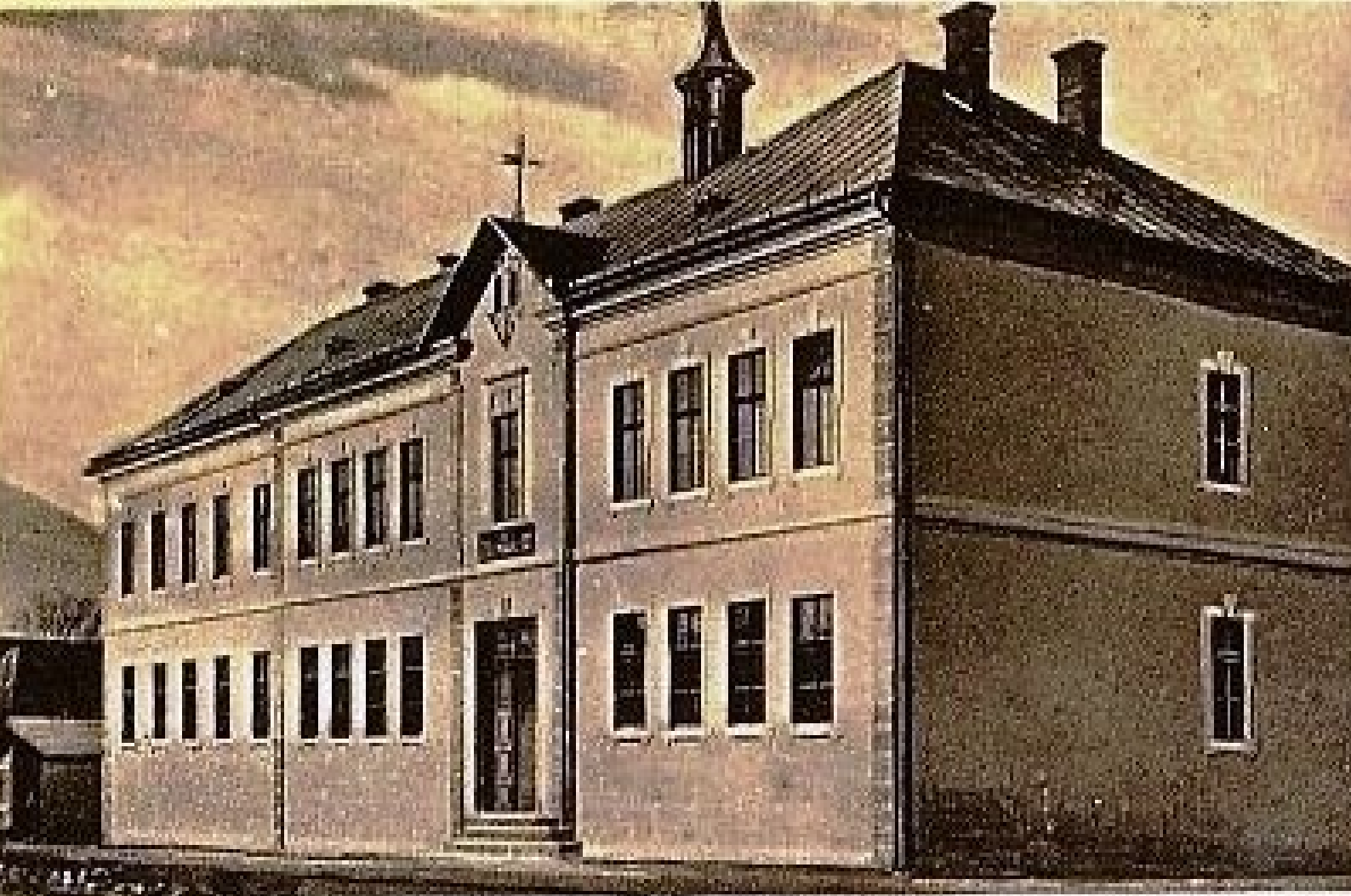
Bozbiciu este dedicat subiecților săi în repetiție constantă, munca în serie este o metodă principală a operei sale. Îi permite să-și studieze subiecții în diferite formate și variante, eliminând clișeele conținutului și reprezentării. Această metodă obligă privitorul să privească mai aproape pentru a distinge motivele. În acest fel, Bozbiciu pune la îndoială și provoacă percepția noastră asupra imaginilor. În ciuda faptului că pictura lui este figurativă, este de asemenea extrem de aloofă doar sugerând lucrurile în loc să fie explicită. Multe sunt lăsate ambigue și deschise pentru interpretare sau asociații ale spectatorului. Mișcările mari ale pensulei sunt un instrument de transmitere a emoțiilor și senzualității care nu conțin conținut. De aceea, munca lui cere să fie privită din nou și din nou pentru a fi văzută. Ei își dezvăluie calitățile lor corecte atunci când se întâlnesc cu devotament.

Lucrare a artistului sângeorzan Alin Bozbiciu

Lucrare a artistului sângeorzan Alin Bozbiciu

Școala primară de Stat — Staats-Volksschule — Állami Népiskola

BISERICĂ ȘCOALĂ SOCIETATE

NĂSĂUD

- 16 decembrie 1866 -

BASILIU BUZDUG

Din cauza unui morb ce mă ținut legat de pat în tot decursul lunilor octombrie și noiembrie 1966, numai în zilele acestea [îmi] veni la cunoștință un articol din nr. 77 al „Albinei” în care domnul „profesor gimnazial și asesor consistorial Leon Pavelea” replică la articolul publicat mai înainte în „Albina” – precum știu nu de mine – și atingător de neplăcerile ce le avui cu Reverendisimul domn vicar Grigore Moisil. Dacă domnul „profesor gimnazial și asesor consistorial” în articolul său rămânea, pe lângă scopul ce și-l propuse „a răspunde pe scurt” numai, încât se face amintire de persoana sa, lăsând „criticarea corespondenței celor mai mulți grăniceri” altor „persoane competente”: atunci nu m-aș fi văzut îndemnat a lua pana spre apărare, deoarece partea respectivă a articolului domniei-sale nu merit nici o atenție sau considerare. Domnul, adică nu neagă, ca fiind provocat din parte-mi a se exprima asupra rezultatului examenelor din religia propusă de Reverendisimul domn vicar Grigore Moisil tăcu tăcerea peștelui, iar cauzele ce le aduce pentru tăcere sunt așa de ușoare, încâlcite și nefondate, încât domnul „profesor gimnazial și asesor consistorial” făcea mai bine a și-l ține pentru domnia-sa, căci ne aduc aminte zisa: „să fim cu vorba”. Să auzim numai!

Domnia-sa tăcu în Comitet:

a) Pentru că „de cât a vorbi vorbe vătămătoare și nesocotite, a vrut și vrea mai bine: tace” – va să zică, domnul „profesor gimnazial și asesor consistorial” vorbește, sau vorbe vătămătoare și nesocotite sau – tace; a treia nu știe! Căci dacă mai știa ceva, atunci putea să-mi răspundă că am sau nu am drept – alta n-am cerut. Firește, a afirma aserțiunea mea, precum cere adevărul, nu vru, a o nega nu pot. Îți mulțumesc însă, domnule profesor, că încă acum în „Albina” recunoști că examenele din religie au fost slabe!

b) Domnul „profesor gimnazial și asesor consistorial” nu-mi răspunse în comitet, cugetând că „prin tăcere” a respins „calomnia” mea.

Despre „calomie” voi vorbi mai la vale, acum să rămânem la „tăcere”.

Toată lumea ține că „cine tace, afirmă”, numai domnul profesor gimnazial și asesor consistorial Leon Pavelea crede din contră. Lăsămu-l să creadă!

c) Și tac, pentru că „a califica progresul domnului vicar ca profesor și catehet înaintea Comitetului, zic nu era cu cale și nici – onest -, căci a judeca peste abilitatea unui individ care, împreună cu dânsul, conlucra ca ales de întreg comitatul în corul profesoral nu e competența sa, ci a dregătorilor scolastici supremi”, iar dacă aceasta ar fi și făcut-o domnia-sa, ar fi fost – vorbe-n vânt, fără valoare, pe care nimeni nu ar da nici un ban rău. Mărturisesc că acest conglomerat de cuvinte nu-l pricep prea bine: nu afla cu „cale” și „onest”, pentru că nu simți „competent”!

Dar, apoi, cine să fie competent, dacă nu un „profesor colega”? Și apoi în conferințe ești competent domnule profesor? Sau doară taci și acolo? Mergem mai încolo.

BASILIU BUZDUG

Domnul profesor gimnazial și asesor consistorial e competent a judeca asupra domnului vicar numai „între patru ochi” sau numai când îl laudă, cum face aceasta și în articolul său, deloc după ce-și mai repetă [o dată] necompetența, zicând că „însuși a recunoscut din materia propusă cu toată diligența de către domnul catehet, cum că a corespunde mai pe sus (?!) obligației sale”.

În fine, comitetul e „patronul” gimnaziului și, ca atare, are lipsă de informări drepte!

Te asigur domnule profesor gimnazial și asesor consistorial că numai de la dumneata depindea ca cuvintele dumnitale să nu fie „vorbe în vânt, fără valoare, bani răi”.

d) Domnia-sa tăcu, în fine, din „reverență către domnul vicar și meritele sale pentru district”.

Reverența e o virtute, aceasta e drept, însă o las domnului preot și asesor consistorial a judeca, că până unde are să meargă reverența către un om? Și vatămă-se dânsa prin mărturisirea adevărului? Despre merite, pe scurt, mai la vale.

Iaca cauzele ce ni le descopere domnul profesor gimnazial și asesor consistorial Leon Pavelea, pentru tăcerea dânsului în comitet și cred că oricine va vedea că domnia-sa a vorbit (în „Albina”) ca să „fie cu vorba” sau că e tot atâta împins de „împrejurări”, așadar fără convingere despre cele vorbite.

Dacă pentru această parte a articolului domniei-sale îi sunt dator ce recunoștință, apoi nu pot trece cu vedere cealaltă parte în care îmi aruncă cu o ușurătate surprinzătoare „calomnia și infamia” față cu întreg statul preoțesc. Sau că domnul profesor gimnazial și asesor consistorial n-are nici idee despre însemnarea acestor cuvinte sau dacă domnia-sa se face însuși vinovat de aceste fapte negre.

Domnule profesor gimnazial și asesor consistorial!

Dumneata ai fost – de nu greșesc – și un an în academia juridică din Sibiu; acolo doar vei fi auzit că a calomnia înseamnă: „Cel ce denunță pe cineva la autorități pentru incriminare nesocotită, ori a-l inculpa așa încât inculpațiunea aceasta ar putea da ocazie la o cercetare formală din partea autorităților asupra acuzatului sau cel puțin de luare de informații despre dânsul, comite incriminarea de calomnie”, și prin urmare calomnia e crimă, iar cuvântul „infamie” temându-mă că nu l-ai auzit în Sibiu, trebuie să ți-l explic eu așa: Infamia, va să zică, „fără onoare, un individ adică, care și-a pus onoarea sau reputația (estimare publică) cum se zice – în cui”. Cuget să încep cu definiția infamiei din dreptul roman, dar fiindcă infamia germană sau familia satorită în dreptul german mai nou, deși deosebită de infamia romană, coincide totuși în multe puncte cu aceasta, voiesc să vorbesc de infamie satorită în dreptul german. Efectele ei, în genere, nu se întind la unele drepturi private, fără numai la reducerea abilității de drept, încât este onoarea civică presupunerea – personalității. De aceea și sunt urmările infamiei: detragerea oficiilor publice și neabilitatea de a le mai poate îmbrăca; pierderea drepturilor politice cetățenești și anume: a dreptului activ și pasiv de alegere, excluderea din triburi și corporațiuni, detragerea drepturilor politice ce se compet nobleței, etc.

Din cauza valorii cei mari, a deplinei îndreptățiri ce o are tot omul în viața socială, se pronunță infamia numai în cazurile unei demoralizări totale și la crime și mai mari.

Dreptul penal pronunță infamia, când ca pedeapsă dreaptă pentru o crimă, când ca o urmare a unei alte pedepse, a căreia suferire stă în contradicere cu demnitatea morală a omului, precum este: afișarea numelui său portretului pe furci, expunerea criminalului în public, lovirea lui cu lopata, etc.

NĂSĂUD – 16 DECEMBRIE 1866

Cu dumneata însă, domnule profesor gimnazial și asesor consistorial, nu pot vorbi în privința aceasta, căci în contra unor „defecte” și zeei se luptă degeaba; datorez însă deslușiri onoratalui public cititor, că așa cunoscându-mi faptele și motivele lor, să judece, dacă m-am făcut vinovat de crima „calomniei și infamiei” față cu statul preoțesc sau și numai Reverendisimului domn vicar Grigore Moisil.

În 17 august a.c. comitetul grăniceresc din Năsăud era pe acolo, a însărcina pe Reverendisimul domn vicar Grigore Moisil cu propunerea religiei în toate patru clase gimnaziale, deși fiecare membru al comitetului avea convingerea, ca și mine, că dumnealui e îngreunat cu ducerea a opt officii (impunându-i-se acum cu deputațiunea la Pesta și al nouălea).

Nu le voi repeta aici, căci onoratul public le știe; voi aminti numai ceea ce se ține de obiectul cerut că, adică domnia-sa aude greu, că e și gângav de limbă (de altcum neajungeri pentru care nu poate omul), dar e și legat cu propunerea materiei cu totul de carte, defecte de care se știură studenții folosi minunat de bine; și iaca rezultatul respectiv evident!

Speram, însă, ca comitetul va asculta numai de convingerile sale, cu atâta mai mult ca candidați de catehet aveau destui, când iată că propunerea aceasta se face în favoarea domnului vicar. Văzând că nici un membru nu se scoală pentru interesele junimei, făcui eu aceasta, cu sinceritatea ce-mi zace în sânge, anume de la motivul ci înaintea mea – deși laic – propunerea religiei în patru clase gimnaziale nu era un lucru „bagatel” ca în ochii părintelui profesor gimnazial și asesor consistorial Leon Pavelea.

Drept e că am căzut cu propunerea mea, însă mi-am salvat conștiința; vadă acum ceilalți membri ai comitetului cum și-o vor salva și liniști, ai comitetului cum și-o vor salva și liniști dâșii pe a lor!

Îl poftesc ca conștiința lor să le fie așa liniștită, ca a mea!

Iaca onorat public cititor, starea ca adevărată a lucrului și până când domnul Pavelea nu-mi va dovedi că cele zise despre domnul vicar sunt neadevărate, până atunci îl declar eu de calomniator.

Încât pentru cealaltă imputare, cum că eu aș nutri o ură neastâmpărată în contra întreg statului preoțesc, aceasta e o scornitură tendențioasă și asemenea calomniator.

Eu n-am avut a face, fără numai domnul vicar în modul arătat mai sus. Ori dară domnul vicar e – statul preoțesc?

Scornitură tendențioasă e și aceea că eu aș fi fost în contra alegerii domnului M.[axim] Pop de profesor gimnazial. Binevoiască domnul Pavelea a citi protocolul de alegere și va afla că domnul maxim Pop fu ales – nu prin majoritatea voturilor, cum schimonosește domnul Pavelea adevărul, ci „unanim”. Asemenea e și „înverșunarea” ce mi-o atribuie că aș avea-o în contra persoanei Reverendisimului domn vicar, o insinuare malițioasă¹.

Am opoziție domnului vicar, - mărturisesc; opoziția mea a fost însă îndreptată în contra președintelui comitetului și de o natură loială și națională, căci văzui că slăbiciunea domniei-sale dete însă Înaltului Oficiolat districtual, a se amesteca în administrarea fondurilor grănicerești, a destitui amplotiații casei și a pune alții în locu-le, a lua bani din casă și a-i duce la casa de păstrare din Cluj, etc., toate fără a mai întreba de comisia administratoare ori de comitet. Acest „prejudiciu” poate deveni foarte fatal pentru timpul când în fruntea districtului ar sta un străin – neromân; o temere din parte-mi care nu zace în regiunea neputinței. Afară de acestea, studenții grăniceri din Bârgău care studiau la alte gimnazii și nu în Năsăud, nu au drept a pretinde stipendii din fondul central scolastic, iar fondul de „montur” sau de stipendii,

¹ *Albina*, Viena, Anul II, 1867, nr. 9, pp. 2-3.

BASILIU BUZDUG

la care au drept și aceștia, se gată – mirare – tocmai atunci când veneau la rând studenții Bârgăului. Faptele vorbesc!

Iaca cursul cel adevărat al lucrului! Inamicii adevărului și ai dreptății se încearcă apoi a încurca, a schimosi lucrul, că se ,poate suspicioana.

Dacă am zis că denumind profesori la gimnaziu, să se uite la abilitatea specială, iar nu numai la reverendă, atunci în lume se buciună că eu aș fi zărit în toate acestea crearea unei „propagande” și aș fi în contra preoțimii peste tot; dacă comitetul grăniceresc accepta propunerea mea spre a alege la comisia fondurilor președinte propriu, iar nu pe cel a comitetului și anume întru interesul controlului și discuției libere, atunci propunerea mea a urmat din ură către Reverendisimului domn vicar, ba către întregul stat preoțesc, deși aș putea documenta că în sfera mea de activitate am lucrat pentru unii mădulari ai acestuia fără asemănare mai mult, decât cei ce mă inculpă și se uită peste umeri la frații de la sate, care poartă greutatea zilei, lucrând cu succes în via Domnului; am lucrat, însă, nu doar pentru că sunt numai fiu de preot, cum îi place domnului Pavelea a arunca nu fără maliție, ca să dea calomniilor sale o culoare și mai întunecoasă, ci pentru meritele cele mari ale preoțimii noastre, la care însă domnul profesor gimnazial și asesor consistorial Leon Pavelea până acum încă nu are nicio parte, pentru că domnia-sa numai în anul 1863 se ridica de pe băncile școlii; de altcum îndreptându-se, ne dă foarte frumoase speranțe în viitor.

Să venim la obiect!

Nu cumva domnul Pavelea crede și aceea că excluderea mai multor preoți venerați din comitet încă e lucrul meu?

Domnule profesor gimnazial și asesor consistorial!

La „ura și înverșunarea ce-mi arunci față cu Reverendisimul domn vicar și cu alți „bărbați meritați” – schițați mai sus – dibui să-ți mai repet încă o dată că eu nu am avut niciodată a face cu Reverendisimul domn vicar ca tare, fără singur numai cu neajunsurile președintelui comitetului și a aceluia care trăgând lefi din sudoarea grănicerilor, le place a se lăsa „meritați”, prețuind eu de la dâșii ca să satisfacă numai încrederii puse în ei.

Atât dumneata, cât și domnul vicar, nu-mi veți putea nega că în viața privată nu am fost cu toată stima și reverența către dumneavoastră.

Nu e însă vina mea că venim în opoziție și anume numai când e vorba de onoruri, posturi, salarii și alte accidente care ne aduc aminte de lipsă, plocon, bairam, gostinărit, măsurit, diesină, oerit, văcărit, năpatea, fumărit, etc., de-ale moldo-românilor.

Cotizațiile după care ne întindem mâna, așa imperativ, drept recompensă pentru „merite” nu mi-a plăcut niciodată.

De altcum, dibui să știi cum că adevărații fondatori meritați se află uitați și mărețele umbre ale nemuritorului Marian, care a fost adevăratul autor moral al instituțiilor noastre, a devenit obiect de ceartă publică.

Nu numai „bărbații” dumnitale au „merite” față cu districtul, - ci și alții, dară încă mai mult fără ca să se zbuciume după salarii, însă față cu meritele adevăraților bărbați, dibui să tăcem cu toții și să recunoaștem că am venit la toate numai cam „de-a gata”.

Domnule profesor gimnazial și asesor consistorial!

Tot omul trebuie să poarte conștiința însemnătății sale, în sine, știind că adevărata dragoste pentru progres, dibui să se bazeze și [pe] mărinimozitate și sacrificare, iar niciodată pe egoism.

Nu voiesc prin aceasta să deneg, nici să micșorez meritele nimănui, pretind însă că acelea să se reducă numai la adevăritatea lor faptică.

Chiar în cazul meritelor adevărate, să vedem cum să exprime la anul 1802, Carnotu

NĂSĂUD – 16 DECEMBRIE 1866

ca membru al tribunalului, vorbind în contra consulatului pe viață a imperiului!

Având dânsul „adevăratele” merite ale lui Bonaparte înaintea ochilor, iaca ce zicea în tribunal:

„Față cu orice servicii făcute de un cetățean patriei sale, recunoștința publică își are marginile sale, care a le păși, nu ierta nici mintea, nici onoarea.

Dacă cetățeanul acesta a restaurat libertatea publică și a întemeiat fericirea patriei, - se poate să-i fie atunci recompensă chiar sacrificarea fericirii și libertății acesteia?

Nu va să zică aceasta a nimici lucrurile sale, dacă cineva-și face „proprietate” patria sa, a căreia libertate a susținut-o el?

Generalul Bonaparte s-a încredințat paladiul libertății și el a jurat a-l apăra. Ținându-și dânsul promisiunea aceasta, a corespuns numai așteptărilor națiunii.

El se putea acoperi cu gloria nemuritoare, dar în loc de toate acestea, ce vedem acum? O propunere de a-l investi și a-i da o parte suverană și ereditară, care i-a fost spre administrare numai încredințată”!

Să nu se îngâmfe nimeni cu asemănarea aceasta. Eu am citat – numai ca îndreptar în cazul adevăratelor merite, cu care ni se tămâiază așa bogat!

Te întrebi numai, domnule profesor gimnazial și asesor consistorial, că ce vei zice la meritele bărbaților dumnitale, față cu îndreptarul ce ni-l da Carnot cu acele merite, despre care vorbește; merite adevărate și în fapte mărețe, ca și autorul lor, - iar nu ca cele memorate de dumneata care dibui să le cauți cu lampa lui Diogene, ca să le poți afla numai, să tac însă, ca să le poți clasifica în ordinea lucrurilor ce decurg.

Prin urmare, apelarea dumnitale la „meritele bărbaților” dumnitale, îmi vine tocmai ca și când grecul de astăzi ar apela la Marathon sau palicarii albanezi ai lui Grivas la eroismul lui Skanderbeg.

Am iubit, domnule profesor gimnazial și asesor consistorial, calea dreaptă, neinteresată și am mers pentru persoana mea, urmând sigur numai convingerile mele, nu m-am înțeles niciodată a trage castanele din foc pentru alții, cum o făcuși aceasta dumneata cu articolul de sus.

Aș putea înfieră mai multe neajunsuri, ca cele memorate, aș putea aminti – numai dintre cele cunoscute – că în mânia tuturor provocărilor ce se făcură domnului vicar din toate părțile, dânsul datorează și astăzi rațiunea pe fondul Marian, precum și pentru alte mai multe mii de florini din fondul scolastic central (ba lumea vrea să știe că și pentru edificarea bisericii din Borgo-Tiha nu și-a dat socoteala precum se cade), însă mă tem că toate acestea nu vor place, apoi nici e timpul „oportun”; tocmai pentru aceea cuget a scăpa pe toți de opoziția mea, abdicând, ca și alți bărbați sinceri, de la onoarea a fi membrul comisiei administrative, reținând numai dreptul a apela când va cere lipsa, la a șasea putere mare cum o numi contele Morny, - la publicitate.

Înainte de a-mi fini cuvântul, fie-mi iertat a face la obiectul litigios adevărata inducție fatală, exprimându-mi voința mea și a mai multor grăniceri, care vrem:

1. Ca președintele comitetului să fie ales, iar nicidecum pentru totdeauna legat de persoana vicarului.

Aceasta o pretindem în interesul facultăților sau capacității de abilitate și în interesul liberei discuții.

Pe lângă toate acestea, mai vine la mijloc și cea împrejurare că neavând noi dreptul de a alege vicar, ne putem, mâine-poimâine, trezi cu un vicar neromân, deși coreligionar.

Înalta Cancelarie aulică, nevăzând statutele, a lăsat afară condiția că președinte va fi totdeauna vicarul, dacă acesta va fi născut grănicer, reducând toate necondiționat numai la

BASILIU BUZDUG

vicar; și iaca apoi, domnilor, unde venim!

Temerea mea e fondată pe posibilitatea faptelor ce pot să urmeze, - și pe mâna convulsivă de a fi eu cu tot prețul „natus praesidens” („președinte născut”, s.n.).

Se zice că românul până nu parvine domn mare, e de o natură democratică; eu nu știu că aceasta așa e sau ba, dar știu – pe lângă toate cele zise – mă vatămă și auzul, termenul nou „natus praesidens”, făurit numai deunăzi, - poate de altcum și de aceea, pentru că noi știm care, unde și cum suntem născuți.

Să lăsăm domnilor arborele genealogic și nobilitatea pergamentară celora ce o au și noi să formăm aristocrația talentului și a adevăratelor merite*.

2. Că în proxima adunare a comitetului să se pășească la alegerea unui vicepreședinte, ca să nu fie membrii comitetului necesați a umbla cu pălăria în mână după Reverendisimul domn „natus praesidens”, care părăsind adunarea la toată opoziția ce nu-i vine la socoteală, condiționează reîntoarcerea sa de la eliminarea membrilor ingrați și oponenți, după ce-i opărește mai înainte cu toate epitelele incivile, să nu zic triviale care, de altcum, ar face toată onoarea unora fel de ființe de piață, numite...

3. Să se mijlocească o dreaptă împărțire a stipendiilor față cu bârgăuanii care și de altcum (în orice respect) sunt vitregește tratați.

Aici aș putea multe zice, dar nu e timpul oportun, și voi tace până când nu vor începe a roi albinele – nu ale Nymetului, fără cele ce produc „disetina și năpasta”.

4. Fiindcă membrii comitetului s-au redus numai la inteligența aflătoare în Năsăud, prin care fapt s-a exclus de la ale sale, să se realegă membrii comitetului și reformeze aceasta, lăsând ca să participe în toate facerile și sătenii, între care înțeleg eu și pe preoți.

Motivul reducerii memorate, se zice a fi acela căci sătenii fiind depărtați, nu vin la adunarea comitetului, nici că e de pretins ca să vină pe spesele lor.

Obiecțiunea aceasta nu are loc nicidecum, căci cum putem să presupunem numai ca grănicerii să nu vină când e vorba de sudoarea lor și de binele lor material și intelectual?

Noi vedem că ei vin la Năsăud, cu toată ocazia, chiar și când se pușcă praful în vânt! Să nu facem domnilor monopol cu bunul și dreptul nimănui și să tutelăm majoritatea unei populații sănătoase. Suntem din destul duși pe gheață, să nu ne mai ducem și noi ca să nu ne ajungă urgia lui Dumnezeu și a poporului brav.

Fondurile noastre nu sunt așa de slabe încât să nu se poată da membrilor de la sate niște diurne amăsurate. Să le dăm numai și efectul va fi mai fructifer, ca [atunci] când îi excludem de la toate, mai ales, dacă și ședințele se vor duce cu acea exactitate care o pretinde sfințenia și mărimea lucrului.

Prin toate aceste vom preveni și aspirațiile acelor care, ca să nu deie de opoziție și reforme, vor a reduce comitetul la 4-6 inși, care vor fi apoi a bunăseamă rudiți între sine și clienții boierilor. Să fim numai drești, domnilor!

Acestea sunt postulatele mele, domnule profesor gimnazial și asesor consistorial Pavelea, precum și ale altora!

Deocamdată destul, și rămân¹!

* Sunt unii care pretind cu tot prețul că vicarul local să fie totdeauna și „natus praesidens” al comitetului, - dar atunci ar dibui cel puțin postul de vicepreședinte să se confere protei greco-orientale din district. Acesta o pretinde dreptatea și frățietatea! Iaca, dar, încă un motiv care mă îndeamnă pentru „alegerea președintelui”.

¹ *Ibidem*, nr. 10, pp. 3-4.

INSTRUMENT FUNDAȚIONAL

pentru institutele de învățământ și educație din Districtul Năsăudului în Transilvania

VII. B. Pentru înlesnirea construirilor acestora, precum și a edificiilor pentru institutele de învățământ proiectate mai în sus, vor conferi următoarele:

1. Năsăudul va da 64 orgie¹ cubice de piatră de edificat în termen de 4 ani în 4 rate anuale.
2. Salva va da 64 orgie cubice de piatră în termen de 4 ani a 16 orgie pe an.
3. Rebrisoara 64 orgie cubice de piatră în 4 ani a 16 orgie pe an.
4. Mititei 32 orgie cubice de piatră în 4 ani a 8 orgie pe an.
5. Rebra-mare 32 orgie cubice de piatră în 4 ani a 8 orgie pe an.
6. Hordoul 32 orgie cubice de piatră în 4 ani a 8 orgie pe an.
7. Zagra 4 de orgie cubice de piatră în 4 ani a 10 orgie pe an.
8. Mocodul 40 orgie cubice de piatră în 4 ani a 10 orgie pe an.
9. Neposul 40 orgie cubice de piatră în 4 ani a 10 orgie pe an.
10. Runcul 24 orgie cubice de piatră în 4 ani a 10 orgie pe an.
11. Feldru 64 orgie cubice de piatră în 4 ani a 16 orgie pe an.
12. Parva 200 de corni în 4 ani câte 50 pe an.
13. Telciul va da 500 grinzi a 5-6 stânjieni de lungi în termen de 4 ani, așa în tot anul 125, și apoi lucrători (pălmași) câți se vor cere la construirea a 32 stânjieni de piatră.
14. Bichigiul dă 32 orgie cubice de piatră și apoi arena și lucrători la 16 orgie cubice de piatră.
15. Romuli dă 800 scânduri și lucrători la construirea a 10 orgie de piatră.
16. Plaiul (Suplai) dă 80 corni și lucrători la construirea a 8 orgie cubice de piatră.
17. Găurenii dau 4 orgie cubice de piatră și lucrători la construirea aceloră.
18. Poienile dau 160 corni și lucrători la 12 orgie cubice de piatră de piatră.
19. San-Georgiul 400 de corni și pălmași la 15 orgie de piatră. Toate acestea împărțite în 4 rate anuale.
20. Ilva-mică 300 de stucături lungi după cum se vor cere, 280 scânduri și pălmași la 10 orgie cubice de piatră, toate împărțite în 4 rate anuale asemenea.
21. Leșul 300 de stucături lungi după cum se vor cere, 280 de scânduri și pălmași la 8 orgie cubice de piatră, toate împărțite în 4 rate anuale.
22. Poiana 200 stucături lungi, după cum se vor cere, 240 de scânduri și pălmași la 8 orgie de piatră cu construirea cu tot, toate în 4 rate anuale asemenea.
23. Rocna veche dă în 4 ani câte 250 pe an în sumă cu totul de 1000, adică una mie mierțe de var dus în Năsăud sau unde se va cere.
24. Maierul dă în timp de 4 ani 400 de bârne fiecare de 6 orgie de lungă și 8 (cm) de grosă, adică tot anul câte 100.
25. Ilva-mare dă 500 de scânduri de 30 orgie de lungi și 500 de corni, toate acestea împărțite în 4 rate.
26. Măgura 300 de scânduri și 100 de corni în 4 rate anuale.

¹ Unitate de măsură, avea în timpul Mariei Tereza 1,89635 m., aproape identic cu cel înlocuit de metru la 1875: 1,89648 m.

**Instrument fundațional pentru institutele de învățământ și educație din
Districtul Năsăudului în Transilvania**

27. Rocna-nouă (Șanț, s.n.) dă 100 de stucături și 1000 lețuri în 4 rate anuale.

28. Reprezentanții comunității Coșna ofer de voie bună 100 fl. v.a. care au să o plătească în timp de 5 ani, adică pe tot anul câte 20 fl. v.a. (Aici se observă cum că venitul cel de căpetenie ce curge în fondul de montur vine din pădurile folosite mai înainte de comunitatea Coșna și prin urmare această comunitate contribuie în comparație cu alte comunități confiniare cu mult mai mult decât celelalte comunități consurori. Reprezentanții comunității Coșna bazați pe cele zise mai sus se roagă și pretind că comunitatea Coșna pe viitor în toată privința, iar cu deosebire ce se ține de pruncii lor, să se succedă și aceștia în convictul din Năsăud după principiile statorite, prin urmare să intre deplin în toate drepturile foștilor militari confiniari).

29. Comunitatea Borgo-Prund (Prundu Bârgăului, s.n.) oferă 40.000 șindrile în 4 ani, câte 10.000 pe an; așisderea atât măiestrii câți se vor cere la baterea șindrilelor, iar pe lângă aceasta se îndatoresc a mai da încă 250 de lețuri pe an, în 4 ani, cu totul 1000.

30. Borgo-Suseni (Susenii Bârgăului, s.n.) oferă 20.000 șindrile și 400 lețuri, toate acestea în timp de 4 ani în 4 rate anuale, precum și lucrători câși se vor cere la materialul acesta.

31. Borgo-Mijloceni (Mijlocenii Bârgăului, s.n.) oferă 25.000 șindrile și lucrători câți se vor cere la materialul acesta.

32. Borgo-Joseni (Josenii Bârgăului, s.n.) oferă 1500 lețuri, 300 de scânduri, precum și 100 de lucrători pe fieșcare an, în 4 ani 400 zile de lucru.

33. Borgo-Rusu (Rusu Bârgăului, s.n.) oferă 40 de orgie curenți de piatră cioplită de tiocli, 3 urme de înaltă și 6 policari de groasă; iar 24 de orgie din acei 40 au din partea comunității a se aduce la Năsăud.

34. Borgo-Bistrița (Bistrița Bârgăului, s.n.) oferă 300 de scânduri, 100 de lucrători pe an, fieșcare câte pe o zi.

35. Borgo-Tiha (Tiha Bârgăului, s.n.) oferă 3000 scânduri și 100 de zile de lucru pe an.

36. Borgo-Mureșeni (Mureșenii Bârgăului, s.n.) oferă cu totul 300 de poște și 400 de scânduri, precum și 50 de lucrători pe an, fieșce care cu câte o zi.

37. Comunitatea Monor oferă o sumă de 500 fl. v.a. în termen de 4 ani câte 125 fl. v.a. pe an.

38. Șieuțul oferă o sumă de 320 fl. v.a. în termen de 4 ani, câte 80 fl. v.a. pe an.

39. Gledinul oferă o sumă de 320 fl. v.a. în termen de 4 ani, câte 80 fl. v.a. pe an.

40. Nușfalău oferă o sumă de 300 fl. v.a. în termen de 4 ani, câte 75 fl. v.a. pe an.

41. Sântioana oferă o sumă de 140 fl. v.a. în termen de 4 ani, câte 35 fl. v.a. pe an.

42. Ragla oferă o sumă de 160 fl. v.a. în termen de 4 ani, câte 40 fl. v.a. pe an.

43. Morărenii oferă o sumă de 160 fl. v.a. în termen de 4 ani, câte 40 fl. v.a. pe an.

44. Rușii-munți oferă o sumă de 320 fl. v.a. în termen de 4 ani, câte 80 fl. v.a. pe an.

45. Comunitatea Budacul român oferă o sumă de 320 fl. v.a. în termen de 4 ani, câte 80 fl. v.a. pe an¹.

În privința sus atinselor fonduri așa numite al „monturului” sau fondul de „stipendii” și al „proventelor” sau „scolastic central districtual” au urmat până acum următoarele decizii:

A. Autograful prea înalt împărătesc din 27 august 1861, prin care Maiestatea Sa Ces. Reg. Apostolic prea bunul Monarh și Mare Principe Francisc Iosif I-ul s-a îndurat prea grațios a determina:

¹ Școala Română, Sibiu, Anul I, 1876, nr. 46, pp. 365-366.

**Instrument fundațional pentru institutele de învățământ și educație din
Districtul Năsăudului în Transilvania**

a) Cum că fondul așa numit al monturului de împreună cu izvoarele și venitele lui este proprietatea celor 44 comunități foste grănicerești mai sus însemnate care după concluzia reprezentanților grăniceri din 1851 are să rămână un bun comun și nedespărțibil al numitelor comunități, din al cărui venit au să se ajutoreze fiii foștilor grăniceri la școli și institute mai înalte de învățământ și educație.

b) Cum că dreptul regal de cârciumărit din comunitățile: Năsăud, Salva, Hordou, Telciu, Romuli, Bichigiu, Suplai, Poieni, Zagra, Runc, Mititei, Mocod, Rebrîșoara, Rebra-mare, Parva, Nepos, Feldru, Ilva-mică, Ilva-mare, Leșu, Măgura, St-Iosif (Poiana), St.-Georgiu, Maieru, Rocna-nouă, Sântioana și Nușfalău este proprietatea acestor comunități și după expirarea timpului exarendării sau al dedicării făcute prin c.r. erariu financiar ca fost administrator al aceluia regal, este a transpune în proprietatea faptică posesiune a respectivelor comunități mai sus înșirate, care legal apoi în 1 noiembrie 1861 conform protocolului din acea zi s-a și transpus prin c.r. director financiar de cerc din Bistrița: Michael Traugot Suchanegg ca reprezentant ces. regescului regiu financiar în factica posesiune și administrație a comunităților respective.

B. Cu deciziile comisiei c.r. regulatorii de posesiune pentru fostul al II-lea regiment român de graniță din 26 iunie 1862, nr. 76 și din 19 iulie 1863, nr. 391, s-au transpus în proprietatea și posesiunea celor 44 comune foste grănicerești spre scopuri scolastice și adică: casele de împreună cu toate apartenențele lor de sub nr. casei 308, 2 și 43 pentru înlocuirea școlii normale și a școlii de fetițe, iar casele cu toate apartenențele lor de sub nr. casei 40, 42, 44 și 306 pentru locuința docenților școlii normale.

C. Învoirea sau legământul mai sus scris aflându-se în consonanță cu prea înaltul autograf împărațesc din 27 august 1861, prin ordinațiunea prea înaltă a Maiestății Sale ces. reg. și apostolic din 3 septembrie 1863 sub nr. aulic 1722 s-a aprobat în toată extensiunea sa.

Prin urmare averea consacrată prin sus număratele comunități foste grănicere spre scopuri instituționale este:

a) Fondul așa numit al monturului de împreună cu toate izvoarele lui care în sensul punctului II al învoirii de mai sus poartă numirea de „Fond de stipendii” și ale cărui izvoare încă nu se pot dețarmuri până la totala și definitivă regulare a posesiunii de pe teritoriul fostului regiment al II-lea român, dar capitalul lui pecuniar în prezent trece peste 75.000 fl. v.a. stătător parte în obligațiuni de stat, parte în sume alocate la privați.

b) Fondul proventelor, care până acum sta numai din dreptul regal de cârciumărit al celor 29 comunități mai sus însemnate și în sensul punctului II al numitei învoiri de acum încolo se numește „Fondul școlastic central” și care după sustragerea părții a 4-a, ce curge în lăzile respectivelor comunități, apoi a contribuției împărațeste și a spelelor administrative, tot conform punctului al VI.1 al numitei învoiri, după cum arată protocoalele de exarendare de până acum, aduce un venit curat anual după calculul de mijloc, cam de 20.000 fl. v.a. din care vin a se susține institutele de învățământ și educație proiectate în punctul VI al învoirii mai sus scrise și din care restul întrecător peste spelele anuale se capitalizează spre siguranța existenței institutelor acestora pe viitor și pentru cazuri neprevăzute.

c) Casele de împreună cu toate apartenențele lor din opidul Năsăud de sub nr. de casă 2, 40, 42, 43, 44, 306 și 308, care însă de prezent se află mai de tot ruinate.

D. Pe baza învoirii mai sus scrise și aprobate cu prea înaltul decret din 3 septembrie 1863, nr. aulic 1722 și pe baza documentelor despre cantitatea venitului curat anual al fondului școlastic central, cu prea grațiosul decret regesc din 4 mai 1862 nr. 829, intimat cu prea lăudata ordinațiune gubernială din 15 mai 1864 nr. 15694 s-a dat prea înalta concesiune

Instrument fundațional pentru institutele de învățământ și educație din Districtul Năsăudului în Transilvania

ca să se reorganizeze, respectiv reîntemeieze:

1. Cele 5 școli triviale cu câte trei clase din comunitățile Zagra, Telciu, St. Georgiu, Borgo-Prund și Monor.

2. Școala normală cu 4 clase din opidul Năsăud.

3. Să se înființeze un gimnaziu inferior în opidul Năsăud aplicându-se pentru toate acestea și spesele anuale în sumă totală de 9790 fl. v.a.

Tot cu această înaltă ordinațiune se cere de la comunitățile fondatorii un instrument fundațional despre toate veniturile lor consacrate spre scopuri instituționale.

E. Deci dară subscrisul comitet grăniceresc ca corp moral și reprezentanța legală a celor 44 comunități foste grănicerești care de la locurile mai înalte și deosebi prin emisele fostei ces. reg. Locotenențe pentru Transilvania d.d. 18 Fauru 1851 nr. 3598; 7 aprilie 1851, nr. 7900; 3 septembrie 1852, nr. 3598; 9 octombrie 1854, nr. 18731/3088 și 18 septembrie 1860, nr. 16432 este recunoscut de atare, după ce în sus descrisa „învoire” sau legământ împrumutat al tuturor comunităților foste grănicerești și deosebi prin punctul IV al acelei învoiri, este pus pe scaunul proprietarilor grăniceri în privința fondurilor specificate grănicere și însărcinat cu administrarea acestor fonduri, precum și cu înființarea, reorganizarea și administrarea proiectelor institute de învățământ și educație susținânde din veniturile sus însemnatelor fonduri:

1. Declara prin acest instrument înaintea lui Dumnezeu și a omenirii cu glas unanim, tare și obligatoriu pentru sine și pentru următorii lui în această calitate cum că dânsul ca corp moral recunoscut, fiind pătruns de zelul pentru cultură și educația poporului român pentru care sunt destinate acele fonduri, primește problema și sarcina aceasta foarte mare și grea impusă lui cu „învoirea” și legământul de mai sus și se obligă tare și irevocabil cum că cu toată scumpetea o va purta și duce în deplinire și nicicând și sub nici o împrejurare nu se va retrage, nici va lăsa din mâinile sale puterea dată sieși prin proprietarii fondatori.

2. Declară mai încolo sărbătorește în numele său și al proprietarilor comunității foste grănicerești, atât înaintea Maiestății Sale Ces. Reg. Apostolice și a marelui principe și domnitor Francisc Iosif I-ul și a următorilor săi prea înalți, precum și înaintea înaltului regim cu vot unanim irevocabil și împrumut obligatoriu, atât pentru sine ca împuterit, cât și pentru comunitățile proprietare și fondatoare cum că sus specificatele fonduri și adică „fondul scolastic central districtual” și „fondul de stipendii” în toată integritatea lor și de împreună cu toate veniturile și izvoarele lor de până acum și care se vor mai deschide din timp în timp, precum și cu casele enumerate sub nr. de casă 2, 40, 42, 43, 44, 306 și 308 și locurile care se vor mai procura pentru înlocuirea edificiilor proiectate sub nr. VI.4, lit. f și 5, lit. a al învoirii de mai sus, le dedică și prin acest instrument și au să rămână dedicate pentru totdeauna ca bunuri instituționale pentru corpul, respectiv comunitățile foste grănicerești, din care au să se înființeze după puțină și să se susțină toate acelea institute de învățământ și educație, cât sunt proiectate în sus atinsa învoire și cum că ofertele de materiale și altele enumerate sub punctul VII. B al învoirii se vor scoate și întrebuița sigur numai pentru edificiile proiectate în acea învoire și destinate pentru scopuri de învățământ și educație tot acolo enumerate și în urmă.

3. Declară sărbătorește, atât în numele său cât și al următorilor săi și se obligă tare și cu putere de lege, atât înaintea Maiestății Sale a prea bunului nostru Monarh și mare principe Francisc Iosif I-ul și al urmașilor săi prea înalți, cât și înaintea înaltului regim cum că fondurile lui încredințate spre administrare în privința economică le va administra independent, însă strâns între marginile legilor și regulamentelor sustătoare în privința administrării fondurilor publice instituționale, de unde urmează că în privința administrației

**Instrument fundațional pentru institutele de învățământ și educație din
Districtul Năsăudului în Transilvania**

comitetului nu va suferi nici un amestec străin, decât numai suprema inspecție a Monarhului și a Guberniului său, iar institutele de învățământ și educație proiectate și înșirate în punctul VI al învoirii sus descrise le va înființa, reorganiza, susține și administra pe baza și între marginile punctelor acelei învoiri, conform legilor ce sustau în această privință și adică după următoarele principii¹.

(va urma)

¹ *Idem*, nr. 47, pp. 374-376.

598

PUBLICAȚIILE CERCULUI STUDENȚILOR NĂSĂUDENI
„GEORGE COȘBUC”, CLUJ

ARHIVELE
STATULUI
200
2489
3371
BIBLIOTECA

Emil Sângeorzan
student în drept, Cluj

Părerî...

asupra

Așezămintelor Grănicerești Năsăudene

CUPRINSUL

Extras — Către cititor

Puncte de plecare

Achitarea burselor. — Satele grănicerești. — Obârșia reilor.

La Fonduri

Statutele, fondul de burse și Instrumentul Fundațional. — Inițierea Fondurilor. — Administrația de după războiu. — Distribuirea burselor. — Cinstirea strămoșilor.

Restul averilor grănicerești

Rezultate ale administrării. — Răspundabilitatea și politica în așezămintele grănicerești. — Oameni vechi și noi. — Ce vrem noi? — Încheiere. — O concluzie. — Adaus.

Așezămintelor grănicerești văzute de un student în anul 1933

Cinstirea strămoșilor

Până aici ne-am ocupat mai mult de lucruri ce se petrec în planul oarecum mai material. Mai mult de modul de administrare a bunurilor. Aici vom face o mică paranteză și vom arunca o scurtă privire asupra celor petrecute în planul idealului, să vedem nu cumva conducătorii noștri se plimbă pe schelele amețitoare ale ideilor puse și deci trăind cu capul pe acolo prin nori, poate disprețuiesc sau poate n-au timpul necesar să se mai ocupe și de fleacuri materiale, ca administratori de fonduri, etc.

De când ne-am trezit la pricepere (dacă o mai fi pricepere și asta) noi cea mai tânără generație de viitori conducători, ne frământăm mintea să descoperim ceva ce s-a făcut sub ochii noștri, dar ceva închinat idealului pur. Ne trudim în zadar, că nu prea aflăm. Să nu creadă cineva că am vrea cu orice preț să fim de rea credință. Dar apropos! S-a făcut un internat și o școală normală roșie, care era poate mai bine să nu se fi făcut așa cum s-au făcut. S-a imitat statul nostru – deștept și el – care are atâtea școli... pustii. Încolo... în afară de bustul poetul George Coșbuc, ați mai văzut prin granița noastră vreo statuie închinată cuiva din generațiile de eroi, ce dorm uitați sub atâtea gii, și române și străine? Ați văzut pornind de la Fondurile noastre vreo inițiativă de reconstruire – cu ajutorul actelor ce le rod șoarecii și mucegaiul – a trecutului, a acelui faimos trecut grăniceresc de jertfă și de credință? De credință și statornicie în angajamentul luat?

„Für Standhaftes Ausharren in der Beschworenen Treue im Jahre 1848” ... Așa scria pe steagul generațiilor înmormântate în trecut! Oare pe steagul celei de azi ce se va scrie...?

Ați văzut apoi pornind tot de la Fonduri și susținând ele ideea înființării vreunui muzeu pentru glorificarea acelui trecut?

Pentru ca să stimuleze energia creatoare și dragostea de muncă a studenților din graniță, gânditu-s-au vreodată Fondurile noastre să pună în discuția publică vreo problemă oarecare, în legătură cu viața acestui ținut? Au instituit vreun premiu și au invitat bunăoară studențimea, să participe la concurs prin lucrări scrise asupra unor subiecte date? Și câte subiecte nu puteau fi unele în legătură cu trecutul, altele cu prezentul, amândouă putând fi privite sub diferite aspecte: istorice, științifice, economice, sociale, militare sau de drept. Ar fi fost o frumoasă întrecere pe largul câmp al muncii constructive între tinerii fii ai acestui ținut. Ar fi fost frumos dacă mai întâi de toate, acei ce au exercitat funcțiunile de conducere și directivă, și-ar fi înțeles altfel rostul lor. Altfel de cum l-au înțeles și exercitat.

De ce ne ținem de capul de capul Fondurilor cu asemenea pretenții? Pentru că Fondurile prin însăși misiunea lor, fiind o instituție culturală și nu comercială, ele concretizează mai bine ceea ce se cheamă grănicerism și ceea ce a fost cândva grănicerismul. De aceea credem că ele ar trebui să fie în fruntea tuturor inițiativelor culturale. Firește asta după judecata noastră. Doar n-o să pretindem Preturii nici Judecătoriei de Ocol să se ocupe cu

Așezămintelor grănicerești văzute de un student în anul 1933

asemenea chestiuni...!

În toamna anului 1931 un grup de studenți descendenți de grăniceri, din aceia cu dragoste față de ținutul și trecutul lor, au luat inițiativa și au consimțit să li se rețină din bursele lor o sumă oarecare, ce era menită să formeze sâmburele unui fond pentru ridicarea unei cruci pe mormântul părăsit al învățătorului Vasile Nașcu. Au semnat declarații și chitanțe în acest scop și au încredințat acest modest tribut al lor, sufletului curat al unui director de bancă din localitate, încunoștințând totodată și Fondurile despre aceasta, rugându-le chiar să înlesnească înfăptuirea acestei idei. Dar on. Fonduri prin adresa cu nr. 546-1931, la 22 februarie 1932, răspunzând grupului de studenți că... „având în vedere că această chestiune este încredințată băncii respective (nu cunoaștem motivul suspiciunii) că... studenții n-au primit întreg ajutorul 1930/1931 și apoi că... studenții nu se învoiesc toți să li se rețină (fără să citeze nume) și, în fine, că ... atari operațiuni nu cad în atribuțiunile Comisiei administratoare, nu pot lua în dezbatere cererea studenților...”.

Și notați bine, că asta era jertfa noastră, a studenților hărțuiți de tot mai multe griji și nevoi. Încă n-am făcut apel la buzunarul celor bătrâni, dintre care unii începând din clasa I de liceu până și-au luat o diplomă oarecare, au făcut carte cu bani de la aceste Fonduri și ei și copii de ai lor. De la aceste Fonduri pentru care Vasile Nașcu s-a luptat 17 ani fără repaus! Socotim că trebuia ca dânșii să aibă inițiativa unei astfel de idei și deci să jertfească întâi acei ce au beneficiat mai mult de pe urma muncii cinstite a acelu oropsit și uitat învățător, nu să paralizeze entuziasmul nostru tineresc și să ne pună piedici.

Atunci ce fel de atribuții au aceste Fonduri și cum credeți că trebuie calificată atâta nepăsare?

Cuvântul ne vine pe buze, dar ne oprim să-l rostim...

Citim în ziare („Curentul” din 5 martie 1933) că cetățenii orașului Bistrița au început acțiunea de adunare a fondurilor necesare pentru ridicarea unui monument poetului Andrei Mureșianu, Primăria orașului votând un prim ajutor de 70.000 lei. Și aceasta se întâmplă în anul de criză 1933!

Iar conducătorii noștri grăniceri care au știut împrăștia în cele patru vânturi zeci și sute de milioane, n-au ridicat nicio statuie nimănui, că nu intră în „atribuțiile” lor.

Noi nu-i calificăm nicicum, judece-i lumea după faptele lor.

Avem credința că trecutul strămoșilor noștri are pagini de glorie, de credință și statornicie, de caracter dârz și de curaj, de jertfă și de solidaritate, de altruism și de supunere stăpânilor – dacă vreți – pagini frumoase și strălucite, ce ar putea fi întrebuintate cu succes în educarea generațiilor de strănepoți. Încercat-au Fondurile să facă să cunoaștem acel trecut prin scrieri și cercetări istorice? Și aici a trebuit să vină inițiativa particulară și să facă ce s-a putut face.

După cunoștința noastră câțiva oameni de treabă, din aceia care nu-și dau ifose prin adunări, s-au trudit din inițiativa lor și au scos revista „Arhiva Someșană”, în care au consemnat câteva pagini și momente din trecutul nostru zbuciumat. Câțiva oameni ce au înțeles că ar fi prea mare păcatul, să lăsăm totul să se piardă. De la Nistor Șimon (care nu era nici un fel de „director” n-a mai trecut pe la această instituție nici un om care să se ocupe și de trecut și să lase vreo urmă după dânsul.

Avem apoi la Fonduri o conscripție („Fasciculus Conscriptioem...”) a satelor de pe Valea Someșului din anul 1750, dar nimeni nu s-a ostenit să o tipărească și să o scoată la lumină. Cercetătorii istorici și sociologi poate ar scoate vreo concluzie socială din ea, dar nu-i cunosc conținutul.

În ce privește înființarea unui muzeu pentru conservarea obiectelor legate de istoria

Așezămintelor grănicerești văzute de un student în anul 1933

graniței, a trebuit să vină iar inițiativa particulară și prin generozitatea pilduitoare a unor oameni cu suflete de aur, să pună bazele și începutul unui astfel de muzeu. Că în capurile conducătorilor graniței nu-și găseau loc asemenea idei.

Când vedem atâta nepăsare, avem oarecum impresia că suntem o colonie oarecare, iar domnii conducători sunt stăpâni reci care administrează (cum administrează) numai bunurile noastre materiale, fără să țină socoteală că noi mai avem și suflete. În vremea stăpânirii ungurești, chiar dacă era în fond aceeași nepăsare de azi, se putea ușor scuza că are în spate o stăpânire străină și dușmană care îi pândește fiecare gest și pas. Astăzi însă cu ce se poate scuza nepăsarea și somnolența în care se complăce conducerea Fondurilor? Și aici nu vorbim de o singură persoană oarecare, ci de întreg ansamblul, comisii, comitetele și funcționari, ce dirijează și la umbră și la lumină toți pașii acestei instituții și de toți acei ce fac figură de oratori și vor să creeze o opinie oarecare la un moment dat. Pentru că după concepția noastră a fi membru la aceste așezăminte cu scop cultural, e o datorie către trecut, prezent și viitor. O datorie împreună cu muncă și răspundere, către șirul de generații ce trec prin viață ca undele unui râu. Și de aceea ar fi bine să nu-și asume această datorie și răspundere decât acei ce sunt capabili de jertfe și au timpul necesar să îndeplinească această datorie, în spiritul care a fost pus la temelie acestor așezăminte.

„Vivere militare est” (A trăi înseamnă a lupta) zice Seneca cel tânăr. Deci atunci când te ascunzi în dosul ochelarilor (dacă îi ai) și faci pe filosoful, vei putea rezolva probleme de metafizică pură – așa cum le va fi rezolvat Spinoza șlefându-și lentilele lui – dar mai mult nimic. Ori viața unui om, a unei generații ori a unui popor, se judecă după ceea ce a gândit și a făcut. Dacă vedem că puterile noastre nu ne ajută să ne avântăm în sferile unei gândiri ce iese din comun – ca să lăsăm acolo vreo urmă după noi – atunci ne rămân faptele prin care să putem spune urmașilor că am trăit. Însă fapte care să nu aibă la temelie lor, numai ambiția, egoismul ori interesul personal.

Restul averilor grănicerești

Rezultate ale administrării

S-ar părea la prima vedere că acesta nu ar putea fi un obiect ce ar cădea în sfera noastră de competență și discuție. Totuși chestiunea celorlalte averi grănicerești este așa de împletită cu aceea a Fondurilor încât nu te poți ocupa de una fără să atingi și pe cealaltă. Căci atât fondurile, cât și comunele grănicerești depind în bună parte de soarta și modul cum sunt valorificate celelalte averi grănicerești. Dacă la fonduri a trebuit să ne ocupăm de lucruri oarecum împietrite și învechite, în restul averilor vom observa – la conducătorii lor – o năzuință spre progres. Curios e doar faptul că dacă am strecura pe domnii pe domnii conducători ai celorlalte averi, vom constata că sunt aproape tot aceeași oameni de la Fondurile împietrite (fosilizate). Cum de aici devin deodată progresiști? Ehei...! D-apoi se vede treaba că... dincoace au fost mai mult interesați pentru progresare. Numai cât nici aici n-au ținut măsura, după cum n-au ținut-o nici dincolo. Că în lăcomia lor de a progresa, au creat Societatea „Regna”, pe care atâta au tot împins-o spre progres până ce au omorât-o sub povara unui deficit astronomic de 214.000.000 lei, după cum au omorât și bietul nostru fond de burse, sub povara altui deficit de 17.000.000 lei! Și tot milioane și tot cu zecile și sutele. Iar această „Regnă” faimoasă pe vremuri (când avea 3-4 automobile, tantieme, jetoane, diurne, etc.), astăzi s-a numit o comisie (așa cam pe sprânceană: directorul Băncii Grănicerilor e și membru în Comisia de opt și casier lichidator la „Regna”, iar jurisconsultul

Așezămintelor grănicerești văzute de un student în anul 1933

Direcției Silvice își dă avizul asupra hotărârilor pe care tot domnia-sa le aprobă ca membru al Comisiei de opt și ca membru în comitetul de lichidare a „Regnei”. Și acum să vedeți apoi lichidare!), care comisie de lichidare este însărcinată (sărmana) cu facerea formalităților prohodului și apoi biata „Regna” va fi înmormântată în cavoul grăniceresc alături de fie-iertatul frate-său „Grănicerul”, mort în vârsta fragedă a tinereții, cam de aceeași boală. Câtă jale pe biata graniță...!

Sic tranzit gloria mundi... (Așa trece gloria lumii...!)

Ba bieteile comune și averi grănicerești mai poartă-n spinarea lor și o „Bancă Grănicerilor”, care nu prea știe nimeni ce rost a avut pentru viața grănicerilor și ce situație are astăzi. Notăm că înființarea acestei bănci a fost forțată de interese personale și politice, iar Direcția silvică și „Regna” au luat bani împrumut ca să-și plătească acțiunile ce le-au subscris, după care plătesc și azi dobânzi, iar „suflarea grănicerească” nu știe toate dedesubturile. Am dori să ni se arate precis care este rolul pe care această bancă l-a umplut în viața economică a satelor din graniță? Cu cât am sta astăzi mai rău dacă această bancă n-ar fi fost înființată și n-ar fi binevoit să ne acorde sprijinul? Care va fi pierderea pentru averile grănicerești, atunci când se va da peste cap? noi așteptăm să vedem cum se va lichida, pentru că și asta-i tot o ispravă a generației de conducători. Și apoi de altcum lichidarea va merge ușor, că doar comisie de lichidare există...

În săptămâna patimilor anului 1932, domnul președinte a Fondurilor a declarat unui coleg al nostru că Fondurile la acea dată trebuiau să primească de la un antreprenor – prin Direcția silvică – suma de 450.000 lei din care urma să se achite restanțele de burse studenților ce aveau de primit. A declarat că suma a fost chiar trimisă fondurilor, însă onorata Direcție silvică printr-un abuz de încredere și putere, a cheltuit suma pentru nevoile sale, lăsând fondul de burse pustiu și școlarii fără nici un ban. Iată, prin urmare, numai una din multele dovezi, cum sunt împletite laolaltă toate chestiunile grănicerești.

Judecând aceste lucruri, „sine ira et studio” (fără ură și părtinire) oarecum fără să vrei – pe nesimțite – ajungi la concluzia că la așezămintele noastre grănicerești domnește un fel de anarhie și fiecare face de capul lui fără să fie chemat la răspundere.

Poate cineva ne va riposta că toate aceste instituții au organe responsabile, alese prin sufragiu universal (poate egal, direct, secret și obligatoriu) singurele în drept să dea directive? Știm și noi ceva despre acest sufragiu universal. E cea mai amară otravă pe care democrația românească a adus-o de aiurea pentru bietul popor „suveran”. Nu amară atât prin sine, cât prin modul cum s-a administrat. Responsabilitatea? O blestemată comedie jucată sub ochii bietului popor, năucit de câte i s-au spus pe la toate răspântiile.

Curioși, ca orice tineri ce n-au altă treabă decât să fie curioși, atunci când văd câte ceva nou, am urmărit și noi când și cum am putut, desfășurarea activității de luminare și îndrumare a poporului, pe care generația de cunoscători – asupra căroră am îndreptat lanterna judecății noastre tinere – a practicat-o în anii de după război. Am văzut cum se captează voturile, cum se cumpără și se vând cunoștințele, cum se creează și se susțin curentele, cum poate să devină cineva popular. Am văzut și noi oameni strecurând fânțarul și-nghițind cămila. Aceste sunt lucruri atât de cunoscute că socotim de prisos să mai stăruim asupra lor. Ceea ce însă ne interesează pe noi, e faptul că generația de conducători a politicianizat și instituțiile și instituțiile grănicerești, introducând toate metodele necinstite și mârșave pe care le practică politica românească de după război. Exemplu: ultima descărcare a conducerii societății „Regna” cu broșuri și calomnii – ca la ușa cortului.

În administrarea instituțiilor grănicerești, domnul membru respectiv nu s-a putut ridica până la concepția de a nu fi decât cetățean și grănicer cinstit și cu dragoste de instituții-

Așezămintelor grănicerești văzute de un student în anul 1933

le moștenite de la strămoși. Nu! El vrea și ai9ci să facă politică. El vrea să fie național-țărănist, liberal, socialist, etc. Asta vrea să fie întâi, iar grănicer strașnic e numai câteodată, pentru ochii celor (mulți...) ce l-au trimis ca să-i reprezinte.

Apropos! Era vorba de responsabilitate! Oare mai știe cineva câte greșeli s-au săvârșit în administrarea instituțiilor grănicerești? Am dori să ni se arate cine a răspuns pentru ele și cum? A stat cineva la pușcărie vreodată? Sau a fost sancționat cu pierderea drepturilor ce i le dă calitatea de grănicer și nu mai primesc copiii săi burse și ajutoare? Ori i s-a întâmplat altceva? Greșeli, toată lumea recunoaște că s-au făcut, nu? Apoi tot această lume mai susține și recunoaște că există și responsabilitate, nu? Cum se face că există aceste două noțiuni, dar nu există responsabili? Dacă există în același timp și greșală și responsabilitate, unde este totuși responsabilul? Am vrea să-l cunoaștem și noi. Nu de alta, dar într-o vreme se vorbea de contracte cu fabrici („Goetz” și „Struniorul”) și de alte feluri de contracte, aranjate așa cam pe sprânceană. Se vorbea de șperțuri și hoții, de Caponi români și de Parchet.

„... Al doilea simptom care paralizează activitatea noastră este cel al intereselor personale. Mi se pare că sunt puțini grăniceri care nu subordonează interesele obștești celor personale și sunt mulți care privesc soluționarea crizei prin satisfacerea unui egoism material ori de ambițiuni...”

Astfel se exprima, în ziua de 22 iunie 1931, unul din cei mai vechi membri ai Comisiei Silvice (de opt) în plină ședință a acestei comisii (vezi „Gazeta Bistriței” nr. 17-18 din 12 iulie 1931). Prin urmare, în administrarea instituțiilor grănicerești s-a introdus „interesul personal”, „subordonarea intereselor obștești celor personale”, „egoism material”, „ambii” și, pe deasupra, „politicianismului”. Acestea ni le spune un om care știe ce spune. Un om care cunoaște bine toate dedesubturile administrării instituțiilor grănicerești și le dezaprobă, dar nu le poate stârpi că nu-l ajută nimeni.

Iată, prin urmare, de ce există și greșeli și responsabilitate, dar totuși nu există nici un responsabil. Toți acei ce s-au perindat pe la conducere, toți au greșit, dar toți s-au acoperit unii pe alții! Numai așa ne putem explica existența acestei absurdități (anomalii).

Să nu creadă că suntem porniți să căutăm motive de critică sau lucruri rele cu lumânarea. Noi examinăm numai puținele fapte, cazurile în întregime sau în parte sub observarea noastră, iar concluziile la care ajungem, se desprind de la sine (automat) din această examinare.

(Va urma)

STATUTELE SOCIETĂȚII „HEBE”

Dorin Dologa

Ideea de bază a înființării unei societăți este obținerea de profit. Principiul este ca în consiliul de administrație al societății să fie oameni pricepuți. Această societate a fost una care trebuia să funcționeze o durată limitată de timp. Societatea „Hebe” trebuia să funcționeze timp de 30 de ani. Pentru ca o societate să funcționeze bine trebuie să aibă trei categorii de specialiști: profesioniștii, care erau în acest caz doctorii, care trebuiau să știe cum funcționează o cură balneară, un contabil, care trebuia să cunoască modul de desfășurarea a relațiilor cu băncile și un jurist care să știe să încheie contracte, să mențină relații cu furnizorii și beneficiarii și unde pot interveni diferite situații problematice. Directorul societății este de asemenea foarte important. Avocații care aveau legătura cu societatea trebuiau să fie foarte buni. Din păcate de multe ori aceștia au fost numiți pe baza unor relații de amicitie. Nu ni s-au păstrat procesele verbale ale adunărilor generale ale Societății „Hebe”, astfel că nu știm care erau specialiștii care făceau parte din conducerea acestei societăți.

Foarte importanți erau fondatorii. Aceștia erau oameni care aveau credibilitate socială. Printre fondatorii Societății „Hebe” s-au numărat doctorul Ștefan Pop, profesorii Paul Tanco, Maxim Pop, Artemiu Publiu Alessi, învățătorii Mihai Domide și Ioan Jarda, căpitanul pensionar Nicolae Anton, avocații Dănilă Lica și Gavrilă Manu, preotul Silviu Sohorca și Maxim Haliță, tatăl lui Solomon Haliță și Alexandru Haliță. De menționat este și aspectul național. Toți fondatorii societății erau români.

Prin organizarea și funcționarea Societății „Hebe” s-a pus în valoare o resursă a zonei. Aceasta se afla acolo, nu trebuia adusă de nicăieri. Condițiile naturale de la Sângeorz Băi sunt bune.

Redăm în continuare prospectul și statutele Societății „Hebe” din anul 1879:

PROSPECT

În comuna Sângeorzul Român, ce face cale de patru ore depărtare de la Bistrița și Năsăud se află un izvor de apă minerală, care atât după analiza făcută cât și după cantitate, este pusă între cele dintâi ape minerale ale Europei.

Analiza chimică făcută de Dr. Folberth în anul 1858 a constatat în 10 000 de părți calculate următoarele părți constitutive:

Kalium clorat	2.9314
Clor Natriu	26.1055
Iod Natriu	0.0495

DORIN DOLOGA

Kali sulf. acetos	0.0094
Natron sulf. acetos	3.9804
Natron carb. acetos	24.4454
Var carb. acetos	12.1056
Sare amară	4.4474
Oxid de fier	1.2064
Acrime salicilică	0.3987
Argilă neutr.	0.1708
Suma părților fixe	75.8505
Acrime de cărbune de jumătate legată	17.8177
Acrime de cărbune liberă	20.8226
Suma tuturor părților	114.4918

Temperatura izvorului este de 12-13° R.

În respectul terapeutic apa din Sângeorz are mare asemănare cu cea de la Vâlcele (Előpatak), are însă preferința aceea, că fiind apă multă se poate întrebuița și folosi pe lângă cura de băut și pentru scaldă rece și caldă. Cu efect excelent se întrebuițează contra: catarilor¹ învechite și acute de piept, stomac, intestine, beșica de urină², etc., contra hemoroizilor de tot felul, contra febrei înveterate³ în special infarctelor⁴ de splină și ficat, mai încolo în contra debilității funcțiunii organelor digestive, contra anomaliilor menstruale, blenorhoilor⁵ și altor catarhe de uter, contra pietrelor în rărunchi⁶ și bășică, contra scrofulelor⁷, contra a tot soiul de debilări⁸ mintale, hypochondria⁹, hysteria¹⁰, etc., etc.

În frumoasa și de ape minerale mănoasa Transilvanie, natura nu a postat nicăieri așa favorabil apele minerale ca în Valea Rodnei, adică a Someșului Mare, pe când cei ce fac cură la Vâlcele au a călători zile întregi până la Borszék spre a face cura finală, aici începând cura în Sângeorz, după 4 săptămâni, iau vreo câteva calde intermediare în baia „Antonia”, aflată la o depărtare de o milă¹¹ de la Sângeorz, unde temperatura apei este cam 10° R. apoi 8-10 calde în „Valea Vinului”, care are o temperatură de 7-8° R. și este a se asemana cu Lobogo de la Borszék.

Izvorul de la Sângeorz este proprietatea comunei, care a și făcut unele stabilimente pentru scaldă caldă și rece precum: 4 bazine spațioase pentru scaldă reci, în care curge apa condusă prin țevi direct de la izvorul principal, 14 cabine pentru scaldă caldă cu 21 de căzi de scaldă, care se încălzesc prin vapori direcționați spre fiecare cadă prin țevi de la mașina de încălzit, etc.

Fiindcă stabilimentele existente nu corespund pe deplin scopului, iar comuna proprietară nu dispune de mijloace pentru ca ridicând edificiile necesare să se poată ridica

¹ Inflamație acută a mucoasei unui organ, adesea însoțită de secreție abundentă.

² Vezica urinară.

³ Învechite, înrădăcinate.

⁴ Distrugerea unui organ sau a unei părți dintr-un organ ca urmare a astupării unei artere sau a unei vene terminale.

⁵ Boală venerică.

⁶ Rinichi.

⁷ Umflarea ganglionilor limfatici.

⁸ Înapoierie, deficiență.

⁹ Stare psihică manifestată prin neliniște, teamă și preocupare obsesivă pentru starea sănătății proprii.

¹⁰ Boală nervoasă.

¹¹ 1609 metri.

STATUTELE SOCIETĂȚII „HEBE”

scalda după cum s-ar putea; de aceea subscrișii cunoscând bunătatea, puterea vindecătoare și rezultatele minunate obținute până acum în acest respect, ne-am decis a înființa o societate acționară, care are ca scop să ia în arendă apa minerală sus numită pe un timp de 30 de ani. Pentru scopul acesta am și făcut un acord provizoriu cu comuna proprietară cu condiții foarte favorabile, care acord s-a și primit în principiu de către comitetul comitatens¹ și se va supune aprobării celei dintâi adunări generale a societății.

Modul compunerii societății, a subscrierii acțiunilor, se poate vedea din statutul alăturat. Acei p. t. domni, care vor voi a intra ca acționari, vor binevoi a subscrie declarația alăturată la acest prospect, completând rubricile și subscriind cu mâna proprie

Subscrierea durează până la 30 Septembrie a. c.² la 12 ore amiaza.

Declarațiile subscribe sunt a se adresa domnului dr. Ștefan Pop în Năsăud împreună cu sumele plătinde atât la subscriere cât și mai târziu în sensul statutelor, de la care se pot câștiga orice informații mai speciale.

La subscriere pe lângă nume sunt a se adăuga locuința și caracterul, ca să se poată induce în cartea acționarilor.

Năsăud, 31 Mai 1879

Dr. Ștefan Pop

Phisic op. comit.

Doctor **Paul Tanco**

prof. și dir. gimn.

Maxim Pop

profesor

Dr. **A. P. Alexi**

profesor

Alexa Larionesi

adj. în Buduș

Mihai Domide

înv. dirig. În Sângeorz

Nicolae Anton

căpitan în pens.

Dănilă Lica

avocat în Bistrița

Gavrilă Mau

avocat în Bistrița

Anton Georgiu

ass.orf. în Bistrița

Ilie Burduhos

perceptor

Silviu B. Sohorca

cooperat. și propriet. În Sângeorz

Maxim Haliță

proprietar în Sângeorz

Ioan Jarda

învățător normal

STATUTELE SOCIETĂȚII ACȚIONARE „HEBE”

§. 1.

Numirea „Hebe”, societate acționară în Năsăud

§. 2.

Scopul Scopul societății este luarea în arendă a apelor minerale și a scaldelor de pe Valea Someșului și ridicarea acestora prin edificii și alte stabilimente necesare pentru atare scalde.

§. 3.

Durata Societatea se înființează pe timp de 30 de ani.

¹ Organ de conducere al Comitatului Bistrița-Năsăud.

² Anul curent.

DORIN DOLOGA

- §. 4.
Reședința Reședința acestei societăți este opidul¹ Năsăud.
- §. 5.
Capitalul Capitalul fundamental de operațiune se stabilește la 10 000 [zece mii] fl. val. austr².
- §. 6.
Acțiunile Capitalul de acțiune se va acui³ prin emiterea de 200 acțiuni a 50 fl. v. a. plătite deplin.
- §. 7.
Acțiunile se vor emite pe numele subscriitorilor.
- §. 8.
Luarea acțiunilor se va face prin subscrierea unei declarații emise din partea fondatorilor în acest scop.
- §. 9.
La subscrierea declarației fiecare acționar solvește⁴ 20 % din valoarea nominală a acțiunii și 1 fl. v. a. după fiecare acțiune ca taxă de înscriere. De aici încolo tot la 30 de zile câte 10 % până la solvirea completă.
- §. 10.
La subscriere și solvire primește subscriitorul un bilet de participare, în care se adeverește și solvirea celor 20 %, iar despre solvirea ratelor următoare va primi chitanță. După solvirea deplină a valorii nominale capătă fiecare acționar acțiunea formală.
- §. 11.
După ce vor fi solviți 30 % din valoarea nominală a tuturor acțiunilor se va ține prima adunare generală de constituire și se va constitui conform determinațiilor legii.
- §. 12.
Dacă un subscriitor de acțiuni nu va solvi ratele în termenii satoriti⁵, atunci după ratele restante plătește 8 % ca interese de întârziere.
- §. 13.
De cumva capitalul satorit față cu prosperarea întreprinderii se va arăta insuficient se va face a doua și a treia emisiune de acțiuni la a căror subscriere au prioritate proprietarii acțiunilor prime. De asemenea se poate reduce capitalul de cumva nu va fi de lipsă a se ține în suma satorită. Reducerea se va face prin replătirea din valoarea reală a acțiunilor și nu poate fi mai mare decât jumătate din valoarea reală a acelora.
- §. 14.
Proprietarii își pot vinde acțiunile numai cu știrea și învoirea Comitetului administrator al societății.

¹ Localitatea cu drept de târg.

² Florini valoare austriacă.

³ Obține.

⁴ Achită, plătește.

⁵ Stabiliți.

STATUTELE SOCIETĂȚII „HEBE”

§. 15.

Comitetul societății e îndreptățit a denega¹ înscrierea unui proprietar nou în cartea de acțiuni, de cumva s-a făcut vinderea fără știrea și învoirea lui.

§. 16.

Acționarii nu garantează față de întreprinderea societății decât cu valoarea deplină a acțiunilor sale.

§. 17.

După valoarea acțiunilor solvite acționarii capătă dividende din câștigul societății, nu au dreptul însă a pretinde dividende din capitalul fundațional.

§. 18.

Dividendele se statoresc de adunarea generală, însă așa, cât în fiecare an din venitul curat 20 % se subtrag² și se depun ca fond de rezervă pentru acoperirea daunelor eventuale și numai restul se împarte ca dividende. Acest fond de rezervă la dizolvarea societății se va împărți între acționari în proporția numărului acțiunilor.

§. 19.

Adunările generale

Drepturile ce le au acționarii în afacerile societății și le exercită în adunarea generală care se ține în fiecare an odată sau în locul reședinței sau în locul unde se află scadele luate în arendă de către societate.

§. 20.

Timpul ținerii adunării generale îl statoresțe direcțiunea în coînțelegere cu consiliul de inspecție și îl face cunoscut prin publicare într-o foaie publică³ desemnată de adunarea generală.

§. 21.

Adunare extraordinară se poate ține și atunci când vor cere aceasta atâția acționari câți reprezintă a 10-a parte din capitalul fundamental. De cumva direcțiunea nu corespunde acestei cereri în timp de 8 zile, atunci acei acționari se pot îndrepta în această cauză la tribunalul competent conform legii.

§. 22.

Agendele adunării generale sunt:

1. Alegerea direcțiunii și a consiliului de inspecție;
2. Cenzurarea rațiunilor, statorirea bilanțului și împărțirea câștigului curat;
3. Deciderea despre dizolvarea ori fuziunea societății;
4. Încheierea contractelor de întreprinderi;
5. Deciderea despre înmulțirea sau reducerea capitalului fundațional;
6. Schimbări în statute;
7. Pertractarea¹ propunerilor consiliului și a direcțiunii;

¹ Refuza.

² Extrag.

³ Ziar, gazetă.

DORIN DOLOGA

8. Pertractarea propunerilor acționarilor.

§. 23.

Propunerile acționarilor au să se facă înainte de adunarea generală cel puțin cu 45 de zile la direcțiunea societății, care în coînțelegere cu consiliul o va aduce în adunarea generală împreună cu propunerea sa.

§. 24.

Obiectele ce au să se pertracteze în adunare au să se publice deodată cu convocarea în o foaie publică și afară de acelea nu se pot pertracta alte obiecte sau propuneri decât acele care se referă la convocarea unei noi adunări generale.

§. 25.

Ședințele adunării generale le conduce un președinte ad hoc, care are astatori ordinea dezbateri.

§. 26.

Despre decursul adunării se va duce un protocol printr-un notar² ales ad hoc, care protocol se va așterne prin direcțiune împreună cu bilanțul tribunalului competent în timpul cel mai scurt.

§. 27.

Pentru ca să se poată aduce concluda valide sunt de lipsă atâția acționari câți reprezintă majoritatea acțiunilor. Acționarii pot participa sau în persoană sau prin plenipotenți. Plenipotența se poate da însă numai unui acționar.

§. 28.

Fiecare acțiune dă dreptul la un vot. Un acționar nu poate întruni mai Mult de 10 voturi.

§. 29.

Direcțiune și Consiliul de inspecție

Afacerile societății le conduce direcțiunea cu consiliul de inspecție.

Direcțiunea constă dintr-un director, un vice director, un secretar și un casar³, care se aleg pe timp de câte 3 ani și au a se insinua la tribunalul competent pentru a fi introduși în registrul comercial ca purtători de firmă. De asemenea are a se face acest lucru când se întâmplă vreo schimbare în personalul direcțiunii.

§. 30.

Membrii direcțiunii subscriu firma astfel încât piesele referitoare la agendele banale le subscrie directorul, eventual vice directorul și casarul, celelalte directorul, eventual vice directorul și secretarul și sunt răspunzători pentru dauna cauzată societății din vina lor.

§. 31.

Consiliul de inspecție constă dintr-un președinte, un vice președinte, 4 membrii ordinari și doi supleanți aleși pe câte 3 ani în adunarea generală prin aclamație sau vot nominal. De notar fungează⁴ secretarul direcțiunii.

¹ Discutarea.

² Secretar.

³ Casier.

⁴ Funcționează.

STATUTELE SOCIETĂȚII „HEBE”

§. 32.

Agendele acestuia sunt: supravegherea acțiunilor tuturor lucrărilor direcțiunii în care scop are drept a revedea cărțile și toate scrisorile direcțiunii. Mai departe are a examina rațiunile și bilanțul, precum și propunerile direcțiunii despre împărțirea venitului curat. Despre aceasta este dator a raporta adunării generale.

§. 33.

Dacă observă ceva scăderi sau neglijențe în afacerile direcțiunii este dator a convoca numaidecât adunarea generală.

§. 34.

De sfera activității consiliului se ține în afară de aceste lucruri de însemnătate mai mare, precum încheierea de contracte, acuire de realități pentru societate sau altele, care conduc la prosperarea întreprinderii. Consiliul e dator a supune conclusele sale spre post aprobare adunării generale și e răspunzător pentru dauna ce ar face-o societății¹.

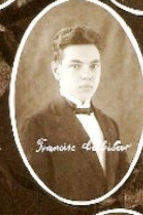
Problema economică actuală este aceea că românii nu au o cultură economică de bază. Nici un stat din Uniunea Europeană nu și-a demolat industria și nu și-a vândut resursele, așa cum a făcut România. Cetățenii români nu cumpără de la producătorii locali sau zonali. Interesul local, zonal și național este ca să se cumpere de acolo, pentru ca banii să rămână în țară și să nu iasă și să contribuie la dezvoltarea economică a altora, în timp ce românii rămân săraci. Cumpărarea de produse autohtone asigură locuri de muncă în țară. Până la urmă toate se rezumă la bani, iar banii se fac în economie. Fără susținerea economiei românești nu vom avea nici o șansă nu numai de dezvoltare, ci și de existență ca stat.

¹ Serviciul Județean al Arhivelor Naționale Bistrița-Năsăud, Fond *Oficiul parohial greco-catolic Zagra*, registrul 38, ff. 238-240.

ABITURIENȚII LICEULUI GRĂNICERESC „GEORGE COȘBUC”

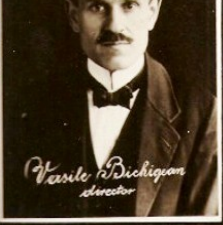
DIN NĂSAUD 1927.

ALTARUL DE JERTFĂ
A NAȚIUNII DOM FI

ȘI SUFLETUL
NEAMULUI NOSTRU
Cogaș.

LA REVEDERE ÎN ANUL 1937

D'CEVELLE DEJ.

RESTITUIRI

CURAJUL

- Ca element al educației -

DR. ARTEMIU PUBLIU ALEXI

Curajul întărește și pe cel mai slab și ajută și pe cel fără noroc

II

Expunând acestea pe scurt, se naște întrebarea: cum are a se planta și cultiva curajul în copilul din școală?

Când voim a cultiva curajul în copil, trebuie de toate a-i forma o idee clară bine explicată și bine motivată, despre ceea de care are a se teme și a nu se teme. Spre acest scop școlarul trebuie învățat a aprecia simțul de independență, mai mult decât toate trebuințele lumești și decât toate plăcerile și desfătările senzuale, trebuie învățat a aprecia simțul de independență, mai mult decât toate trebuințele lumești și decât toate plăcerile și desfătările senzuale, trebuie învățat a prețui mai mult îndestularea internă, câștigată prin învingerea durerilor cu ajutorul voinței, decât toate comoditățile senzuale; trebuie învățat mai departe a prețui sentimentul de sine mai mult decât veșmintele pompoase din afară; în fine trebuie să învețe a stima și onora pe Dumnezeu, națiunea, onoarea, libertatea, dreptatea și adevărul, mai mult decât toate comoditățile unei sclavii, în care numai acela poate să cadă, care în interiorul său este deja prefăcut în sclav.

Prin câștigarea astorfel de sentimente și de cunoștințe se întărește credința de reușire la orice întreprindere și se fortifică încrederea de sine.

Ajungând până aici, vom încerca mijloacele directe ce trebuie a se folosi în educație, pentru a planta și cultiva în discipoli adevăratul curaj.

Cel dintâi și cel mai însemnat dintre mijloacele de educație, care poate să aibă un succes sigur, este și aici ca și la cultivarea altor virtuți, exemplul cel bun al educatorului. Învățătorul trebuie să servească elevilor săi în toată privința de model. De la un învățător care pune mare preț pe plăcerile senzuale ale lumii decât pe cele spirituale care se pare a avea corpul singur numai pentru a cultiva scopuri egoistice și timide, care preferă comoditatea față de datoria și de oficiu și care în urmă se lasă a fi condus mai mult de considerațiile unei subiectivități mature, - de la un atare învățător nu se poate aștepta niciodată, că îmbărbătările lui pentru fapte și simțăminte nobile și curajoase să producă fructele dorite.

Și din contra, un institutor care corespunde exact datoriile sale, care premerge cu exemple bune, arată interes de toate cauzele cele publice ce țintesc la cele mai înalte scopuri omenești, la promovarea și ameliorarea binelui poporului, a națiunii sale, a patriei sale și a omenirii întregi; un institutor care știe a se ridica peste părerile ce se susțin în viață de către massa, un institutor care merge cu rezoluția și abnegație pe toate căile cele bune; un atare

DR. ARTEMIU PUBLIU ALEXI

institutor nici n-are trebuință să îndemne pe învățăceii săi la curaj, pentru ca exemplele cele bune îi atrag cu mai mare farmec decât toate vorbele cele pompoase și animatoare, însă lipsite de fapte.

Un mijloc eficace pentru plantarea și cultivarea curajului este ilustrarea cu exemple mari scoase atât din viața contemporană, cât și din istoria universală și cea națională. Adeseori întâlnim în viață chiar în mijlocul nostru exemple de curaj moral, de curaj spiritual și de curaj fizic. Acestea sunt cu atât mai bune și se pot aplica cu cea mai mare succes, dacă sunt luate de la persoane ce învățacelul le cunoaște din viața de toate zilele. Însă istoria universală este izvorul cel mai abundent pentru exemple de curaj de toată natura, care sunt în stare a stârni și a cultiva curajul cu cel mai mulțumitor succes. Cu deosebire găsim exemple de acestea în istoria clasicității, la elini și la romani, în războaiele de libertate ale Greciei, în războaiele romane pe timpul republicii, în războaiele de emanciparea conștiinței, a emancipării popoarelor de sclavie, în războaiele pentru libertate în Europa și America.

O altă fântână pe care institutorul român nu-i este permis a o trece cu vederea la dezvoltarea și cultivarea curajului în discipolii săi, este istoria patriei și istoria națională cu care și fără de aceea are să se ocupe mai întâi din alte considerații pedagogice.

Câte exemple de curaj nu cunoaștem noi din istoria patriei și, cu deosebire, din istoria românilor? Câte exemple de curaj românesc ni se înfățișează în războaiele românilor, începând de la colonizarea lor până astăzi, purtate cu toate gințile barbare și cu deosebire cu turcii, cu rușii, cu tătarii, cu polonii și cu altele?

Ce tablou minunat de curaj adevărat vitejesc ne înfățișează numai luptele românilor avute pe malurile Dunării și pe coastele Balcanului în anul 1877-78, în care lupte curajul românilor a fost admirat de lume și lăudat chiar și de inamicii românismului*.

Venim să vorbim pe scurt, special, despre cultivarea pregătitoare a curajului din vederi pedagogice prin o bună disciplină și o corectă dirijare și observăm mai întâi cum că învățătorul nu-i este permis sub nici o condiție de asuprime cele dintâi dispoziții de curaj, ce observă că au început la un discipol a se dezvolta de la natură, ci din contră, acolo unde acestea se manifestă în adevăr, are să le conducă pe calea cea adevărată, iar acolo unde se afla în un grad mai mic sau numai în embrion, are să le deștepte și cultive pe calea cea adevărată. Un copil ce are o natură extrem petulantă, bătaioasă, care nu bagă în nicio seamă și nu pricepe pericolul ce-i stă adesea în cale, trebuie a se face atent la acel pericol, a-i spune calea și scopul curajului și a se conduce spre acela... Și dacă cineva pedepsește orice pornire de curaj natural înainte de ce ar fi degenerat, îl pedepsește fizic cu nuiiele sau bețe, prin aceasta comite o faptă foarte rea, pentru că prin pedeapsa trupească se produce în elev frica de durere, pe când dânsul ar trebui învățat să disprețuiască durerea, să fie curajos. La creșterea astor fel de nativi institutorul să-și aducă aminte cum că tinerimea trebuie învățată să cuteze. Iar de

* Credem că vom face o plăcere lectorilor dacă vom publica o mică listă a acelor eroi, o cunună de viteji români, al căror nume vor rămâne în istoria nepieritoare, cununa ce o scoatem din opul nostru „Rezbelul orientale ilustratu”. Generalii: Manu, Lupu, Cerchezu, Haralambie, Anghelescu; Coloneii: Slăniceanu, Cantilli, Ipătescu, Petrovanu, Anghelescu, Heret, Cretianu, Formacu, Berendeiu, Budestianu, Boranescu, Vlădescu, Moldanescu, Cernovodanu, Dumitrescu-Maicănu, Sachelari, Cotrutiu, Falcoianu, Arionu, Rasnovanu; Lt.-col.: Murgescu, Candiano-Popescu, Pilatu, Voinescu, Grigore Ion, Fotti, Peretiu, Rosetti Ștefanu, Chirișescu, Alexandrescu, Măldărescu, Dumitrescu, Algiv; Maiorii: Groza, Leca, Jarcu, Siontiu, Hondoca, Crățiunescu, Comăneanu, Leonu, Macri, Borileanu, Giurăscu, Jene, Burechi, Mateescu, Vartiadi, Falcoianu, Guranescu; Căpitani: Mortiunu, Valter, Pruncu, Rosianu, Nastasie Ion, Ganescu, Albu, Calendru, Boranescu, Hartelu, Calinescu, Caloianu, Catarescu, Radovicu, Bordeianu; Subloc.: Rosetti, Danescu, Lemnea, Papazoglu, Vlădescu, Osteanu, Spiroiu, Ghica; Tunari: Buciumanu, N. Alexandrescu și U. Mihail, apoi cuceritorii stindardului turcesc la Grivița: Grigore Ion, Stan George și Nica Vasile și alții mai mulți.

CURAJUL - Ca element al educației

cumva ar mai rămâne din școală unele defecte în această privință, acelea se pot amenda ușor mai târziu, în decursul vieții, în paralel cu dezvoltarea maturității, numai școala să-și fi făcut fondul ei de cunoștințe și principii. Foarte nimerit zice Jean Paul în un loc: „Niciodată nu este bine a se slăbi o putere, ci numai a întări mușchiul opus aceleia”, iar Luther în alt loc zice: „Este foarte rău când lucrul vine până acolo cât copiii din cauza pedepsei aspre să se supere pe părinți, iar învățăceii să devină inamicii institutorilor lor”. Tot Luther zice mai departe: „De aceea nu este bine a permite femeilor care grijesc de copii, ca să-i învețe a avea frică de câte năluciri și de câte fantasmagorii de noapte. Dară este a se îngriji ca să se crească bine, să aibă frică bună, adică să se teamă de acele lucruri care sunt în adevăr de temut, iar nu de acele ce nu sunt de temut și să nu învețe fricoși, timizi”.

Însă nu numai fantasmagoriile și tot felul de năluciri contribuie la deprimarea curajului și la nașterea de timiditate în un copil, ci și tratările de tot gingașe în privința conservării sănătății sale. Este foarte rău când copilul se învață de mic a-și trece sănătatea de toată nimic, ca și de cine știe ce pericol mare, când se învață a umbla tot învelit și ca cu picioare de sticlă, pentru ca prin aceasta nu numai se sufocă și să înădușește în germen orice dispoziție de curaj, de abnegație și de rezoluție, dar se pune baza unor dispoziții egoiste, se învață de micuț a se interesa și a griji numai de sine, de scumpul său ego.

Dacă se observă la un învățăcel lipsa dispozițiilor pentru curaj, institutorul trebuie numaidecât să-i steie în ajutor, trebuie să-l îmbărbăteze și să-i deie la mână toate mijloacele ca să-i succeadă barem unele întreprinderi curajoase pentru ca prin aceasta crește în discipol încrederea de sine și i se dezvoltă cutezarea de a face și de sine întreprinderi curajoase. Asemenea este dator institutul de a nutri pe copil cu speranța cum că năzuințele și întreprinderile lui vor fi încununat cu succese bune, pentru ca prin aceasta se dezvoltă și cultivă o adevărată sârguință care este cea mai mare importanță, este baza educației¹.

¹ Școala Română, Năsăud, Anul IV, 1880, nr. 2, pp. 9-11.

AMINTIRI, AMINTIRI...

GEORGE UZA*

În memoria fiului meu
Dan Alexandru Uza

„Amintirea e singurul rai din care nu putem fi izgoniți”
(*Richter*)

PARTEA I

HOBBY-URI

De mic copil m-am trezit pescuind pe Cormaia și pe valea Someșului Mare. Apele ce izvorăsc din Munții Rodnei au fost foarte bogate în pește înainte de 1940. Îmi aduc aminte că, mergând la scăldat pe marginea Someșului Mare, distanță de aproximativ un km, vedeam sute, poate mii de pești de diferite mărimi fugind spre ape mai adânci. Pentru noi, copiii, era o mare plăcere să alergăm pe malul apei să speriem peștii.

În jurul vârstei de 4-5 ani, bunicul meu dinspre tată, pe care-l chema George, mă însoțea împreună cu sora mea Olimpia, mai mică decât mine, la pescuit. Niciodată nu prindeam nimic, dar faptul că țineam bota de alun în mână era pentru mine o mare satisfacție. Bunicul, ca orice bunic, avea mare răbdare. Mergea încet ținând pe sora mea de mână, tăcut și trăgând din când în când din pipa lungă, pe care niciodată nu o uita acasă. De obicei pescuiam numai în zilele de sărbătoare, când prăvălia lui era închisă. Bunicului îi plăcea să ne ducă în partea de jos a satului numit „Prund”. În liniștea deplină nu se auzea decât foșnetul apei și, din când în când, vibrațiile „gordunei”(contrabasului) de la hora satului, ce se ținea în capătul opus al acestuia. Când bunicul nu putea să ne însoțească la pescuit, mama angaja oameni din sat, unii pescari, să aducă peștii vii acasă, pe care-i puneă într-un „vandăl”(vas de lemn) așezat în curte și eu pescuiam din târnaț. Uneori mama mă certa pentru că nu-mi puneam undițele în locuri ferite și puii din curte se agățau de cârlige sărind după momeala uitată sau după muștele artificiale. Puiul zbatându-se să scape din cârlig, mama alergând după el, găinile cotcodăcind, era un moment de panică și noi copiii ne speriam. Văzând dragostea mea pentru pescuit, Ion Lupoai, un prieten al familiei, m-a luat mai târziu sub protecția sa. El era mare pescar, în special de lipani. Om vesel și cu mult umor, știa să vadă defectele fiecăruia de care râdea. Iubea muzica și cea mai mare parte a câștigului său îl dădea la muzicanții care cântau la Borcut (stațiune). Noi copiii îl iubeam pentru glumele sale și adeseori îl însoțeam la pescuit la Cormaia, în primul rând ca să nu fie singur și în al doilea rând îl ajutam să prindă coșai de iarbă pe care-i agăța în cârlig. Nu-i plăcea orice coșai

* Continuăm să publicăm și în acest număr din lucrarea *Amintiri, amintiri...*, apărută în Cluj-Napoca, Editura Napoca Star, 2001 (pp. 76-106). Mulțumim pe această cale nepotului autorului, Dan-George Uza, care și-a dat acordul pentru publicare.

GEORGE UZA

decât cei mici cu aripi cât corpul și galbeni pe burtă. El ne lua de acasă dimineața, pe la orele 5-6, urcam dealul numit „Poduri” și înainte de a ajunge la apă ne aprovizionam cu cosași, încă nu era rouă luată și cosașii abia săreau în iarba udă, încât îi prindeam foarte ușor. De departe auzeam bătaia piuelor lui badea Nicolae a Dobașului și a lui Ciuculin. Badea Niculae ne întâmpina cu o voce de bas: „bună dimineața”. Avea mulți copii. Îndată ce ajungeam pe malul apei începea să pescuiască. De obicei la prima aruncare prindea lipanul. îl ținea în mână și-l admira cât e de frumos, apoi îl ducea la nas și-l mirosea, spunând că atunci când este prins proaspăt miroase a cimbru de câmp, fapt adevărat verificat și de mine. Dacă nu prindea spunea: „încă nu s-au sculat domnii”. El avea un sistem de pescuit numit țărănesc, cu bota lungă de alun uscat și cu ața ceva mai scurtă plimba cârligul în care era agățat cosașul pe deasupra apei sau îl lăsa să fie dus de apă. Lipanii cei mici săreau de obicei afară din apă în fel și chip, fie vertical și se întorc în aer căzând cu gura pe cârlig, fie sar orizontal, fie că scot numai capul din apă. Lipanii mari prind de obicei undița sub luciul apei. Cu acest sistem trebuie să fii foarte îndemânatic, foarte rapid, deoarece lipanul la cea mai mică rezistență lasă undița din gură. Săritura lipanului la undiță este atât de variată încât de fiecare dată crezi că ar vrea să-ți spună ceva. Prietenii mei râdeau de mine când le spuneam această presupunere, spunând că eu vorbesc cu peștii. Dacă reușea să-l agațe, printr-o zmicătură ușoară îl aducea la mal. De multe ori sistemul nu dădea rezultate, peștii scăpând din undița din cauza zmicăturii. Acest sistem l-am învățat și eu de la maestrul meu pe Cormaia. Venind la Cluj am început să pescuiesc pe ape mari, cum este Valea Drăganului, Valea Iadului etc., unde am învățat alt sistem de pescuit lipani de la regretatul prof. Nemeș de la Institutul Agronomic din Cluj. Lipanul se prinde singur în cârlig dacă ața este ținută întins, de obicei mai lungă decât ruda. După ce se prinde, trăgând încet de ață îl aduc la uscat. Pescuitul în acest fel este foarte spectaculos și se pierd puțini lipani.

De obicei mergeam pe Cormaia până la Valea Vinului și de aici ne întorceam tot pescuind până se însera. Pe lângă apă nu era decât un drum foarte rău; poate cu căruțele reușeau țărani să-l parcurgă greu. Nici nu era interesul să se facă drum, deoarece pe Cormaia circula încă un trenuleț mic, numit de țărani „Roiban”. Eu îmi aduc aminte ca prin vis de acest trenuleț, ce pleca de la Podul Cormăii și mergea până pe Valea Vinului la locul numit Sălășii. Țin minte mai bine roibanul de pe Valea Anieșului care s-a scos mult mai târziu. Am și un cine-film făcut cu acest Roiban. Spre seară, când ne întorceam, badea Niculae pune pe toți copiii în șir după vârstă, știind că domnul Lupoaiie le aduce totdeauna câte ceva.

Uneori la pescuit pe Cormaia ne însoțea și tatăl meu. Pentru el era plictisitor și după ce mâneam adormea. Alteori stătea de vorbă cu țărani sau cu evreii ce aveau stână rituală pe Cormaia și uita de noi. Maestrul Lupoaiie se enerva spunând totdeauna că nu-l mai ia cu noi, dar după câteva zile uita.

În amonte de Valea Vinului nu mai era drum pe Cormaia. Aici era zona păstrăvului. Oamenii mergeau la munte pe o cărare numită „plai” pe versantul din stânga al văii, la 20-30 de metri de apă. Aici pescuiau braconierii. Regretatul învățător Gh. Lup îmi povestea că era copil și umbla cu oile pe lângă vale și că dintr-o singură hâlboană a prins 30 de păstrăvi. S-au prins aici și păstrăvi foarte mari. Tatăl meu îmi povestea că într-un muzeu din Budapesta se găsea expus scheletul unui păstrăv prins în Cormaia lung de 70-80 cm. Este interesant că după ce se termina pădurea și începea zona fără brad în apă nu mai erau păstrăvi. Este adevărat că există o cascadă mare la ieșirea apei din pădure, peste care păstrăvii greu ar putea sări pentru a-și depune icrele în ape mai mici. Ștefan Lup,

AMINTIRI, AMINTIRI...

fratele învățătorului, mi-a spus că de multe ori a aruncat păstrăvi în amonte de cascadă, dar n-au stat aici, niciodată n-a reușit să prindă păstrăvi în această zonă. Fenomenul este greu de explicat, Mă gândesc în primul rând la oxigenarea apei, mai puternică în zona cu brad. În această zonă pescuia și învățătorul Marcu, adversar politic al lui Laurențiu Oanea, arendașul apei. El nu ținea cont de arendaș, dar ce-i drept nici arendașul nu-și făcea de lucru cu el, într-o vară învățătorul Marcu a căzut pe marginea apei și și-a rupt un picior. A făcut cum a putut foc lângă el și aștepta salvarea care a venit de la un alt braconier, Ștefan Lup. Acesta pescuia și l-a observat pe învățătorul Marcu că nu poate mișca decât foarte greu. Încet s-a apropiat de el, i-a spus că este în jur cu oile și că l-a văzut de departe cum se chinuie. L-a luat în spate, fiind un tânăr voinic și l-a dus la casa lor de la „Bască”, de unde familia l-a recuperat. Tatăl meu îmi povestea că învățătorul Marcu pescuia păstrăvi și pe Valea Moldișului, afluent al Cormăiței. Este o vale mică în care astăzi nu cred să mai fie vreun păstrăv. Poate toamna, când păstrăvul urcă să depună icrele să mai găsești ici și colo în hâlbonițe mai mari câte un pește. E adevărat că în ultimii ani s-a tăiat multă pădure în jurul văii și, probabil, debitul apei a scăzut.

Eu am început să pescuiesc pe cont propriu, ca braconier, la vârsta de 11-12 ani. La vârsta respectivă nu puteam să obțin permis de pescuit. Însoțit de un prieten al meu, Alexandru Haliță, coleg de școală decedat la vârsta de 21 de ani, cu tuberculoză pulmonară, mergeam de obicei în locuri ferite, printre loze, cum este porțiunea dintre Podul Cormăii și Pielele lui Ciuculin. De câteva ori ne-au prins jandarmii, dar fiind copii ne-au iertat. Mai târziu, fiind student, mi-am scos permis de pescuit de la Asociația Pescarilor și Vânătorilor din Cluj și de la Ocoalele Silvice unde pescuiam: Valea Iadului, Valea Drăganului, Valea Poșăgii, etc.

Pe Cormaia la pescuit m-a însoțit mai rar muzicantul Poleac Ion, mare pescar în orice apă. Odată am dormit cu el și un consătean Șpaimoc Sevestian într-o colibă pe marginea apei. Am pus pe jos iarbă și cetină și somnul a fost bun, mai ales că eram obosiți. Intre altele. Poleac ne-a povestit că în cătini de la Bașca cântă zânele la vioară și la alte instrumente. Povestea am auzit-o și de la alți bătrâni din sat. Într-adevăr, vara se aude o muzică din când în când, dar aceasta este reflecția în munte a muzicii din stațiunea balneară, care în linie dreaptă nu este prea departe.

De câteva ori am pescuit și pe Valea Anieșului. Aici am dormit la o cabană construită pentru vânători, mai ales străini. Pe cabană scrie „Chalet de Chase” (cabană de vânatoare). Astăzi cabana este arendată unor asociații comerciale. Îmi amintesc că într-o vară am fost pe Anieș la pescuit cu dr. Tabic de la Arad și cu alți prieteni. Încă circula pe Valea Anieșului Roibanul, care aducea lemnele de la munte. Când am venit în vale am obținut un vagonet condus de un om priceput cu veche experiență. La un moment dat linia ferată mergea paralel cu valea și foarte aproape de ea. Eu am luat undița și am aruncat-o în câteva locuri. Spre surprinderea mea și a celorlalți prieteni, am scos dintr-o hâlboană un lipan de toată frumusețea pe care am reușit să-l aduc pe vagonet. Toți au râs și m-au felicitat.

Atât Cormaia, cât și Anieșul, și se pare că și Someșul Mare au fost arendate câțiva ani de senatorul Laurențiu Oanea, originar din Sângeorz-Băi. El avea doi paznici străini, care păzeau nu numai apele, ci și vânatul. Ei erau înzestrați cu binoclu și armă. Toată ziua umblau pe Cormaia și Anieș și nimeni nu putea pune undița în apă sau să vâneze fără voia senatorului. Ei locuiau pe Cormaia la Găboretea, Totuși și atunci erau braconieri spre izvoarele apelor. Vecinul meu, Lup Ștefan, îmi povestea că de multe ori prindea câte o desagă de păstrăvi pe care-i vindea la restaurantul „Hebe” domnului Dede. El venea noaptea și știa la ce geam doarme stăpânul restaurantului. Lua banii și în aceeași

GEORGE UZA

noapte se întorcea la Bașca. Sistemul de arendare l-am văzut și în Franța și Germania. În unele locuri apele se arendau pe porțiuni, de la km cutare până la km cutare era proprietatea domnului X, de acolo în amonte sau în vale era proprietatea altuia. Puteai pescui, dar cu restricții, nu mai mult de trei pești, în unele locuri zece pești. În Germania un bun cunoscut pescar mi-a spus că permisul se obține după un serios examen. El mi-a arătat trei cărți din care a învățat. Recent am fost în Germania în regiunea Rhon, care este sub protecția UNESCO. În râul Saale, ce curge pe aici, porțiunea ce trece prin pădure e a statului, iar restul a comunei pe care o traversează. Comuna închiriaza apa prin licitație.

De câteva ori am fost la pescuit pe Valea Vaserului, însoțit de familia dr. C. Tecușan din Vișeu de Sus. El a organizat deplasarea cu o drezină pe linia îngustă pe care se aduceau lemne. Primele ieșiri din punct de vedere al recoltei de lipani au fost formidabile. Era foarte mult pește. Cu timpul s-a împuținat și aici, ca și pe alte ape, atât din cauza braconajului, cât și din cauza viiturilor de ape. Pe vale se găseau și lostrițe, dar eu n-aveam instrumente pregătite pentru acest pescuit. Un fost coleg de liceu, profesor la Vișeu de Sus, a prins lostrițe ce ajungeau până la 80 de cm. Pe vale am întâlnit odată pe prof. E. Cosma de la Clinica de Chirurgie II din Cluj, care era la pescuit cu prieteni din Germania. Ultima mea excursie pe Valea Vaserului am făcut-o cu prof. Vlaicu, dr. Vlad din Vișeu de Sus, dr. C. Tecușan și alții. Dr. Vlad, mare pescar de munte, a dorit să ne demonstreze cum se prinde o lostriță, despre care se știa că stă la vărsarea Novațului în Valea Vaserului. Și-a luat cizme lungi în picioare și, tacticos, a început să arunce undița cu blinker din metru în metru. A parcurs întreaga distanță unde se credea că se plimbă lostrița, fără să simtă cea mai mică trăsătură. S-a înapoiat la noi nervos dar și mirat că lostrița nu s-a arătat. Un copil care era lângă noi și care îngrijea oile, auzind discuția, a zis: „Lostrița a prins-o aseară dumnealui”, arătând cu degetul spre un pădurar. Între noi era și un director silvic de la Baia Mare care a rămas stupefiat. Nimeni nu a mai zis nimic și i-am lăsat pe silvici să-și rezolve problema între ei.

Fiecare pescar păstrează în memorie și povestește cu multă plăcere întâmplări petrecute la pescuit. Unele sunt greu de crezut pentru ascultători. Din acest motiv ei sunt etichetați drept mincinoși. În rândurile de mai jos voi încerca și eu să povestesc unele din întâmplările proprii.

Împreună cu prietenul meu Gh. Lup am mers spre izvoarele Cormăii. În amonte de cascada amintită n-am găsit pește. Atunci am urcat la o stână în muntele Mirașa. Acolo am dormit o noapte și de acolo pe creasta munților am trecut în muntele Poieni. După ce ne-am ospătat cu balmoș și păstrăvi la grătar, n-am urmat drumul obișnuit, ci am căutat să coborâm în Valea Vinului direct prin pădure. A fost foarte greu întrucât n-am găsit o cale care să ne ducă în vale. Ajunși în Valea Vinului, aproape de izvor apa era foarte mică; nu credeam să găsim acolo păstrăvi. Totuși am încercat într-o mică hâlboniță și-am pus cârligul chiar în mijlocul curentului. Undița s-a oprit după terminarea acestuia lângă un trunchi de copac. Am crezut că s-a agățat și am tras ușor. Spre surpriza mea am scos un păstrăv frumos, dar care nu se zbătea așa cum eram obișnuit, ci mi se părea mai leneș. L-am luat din buruieni în mână și văd că este mai dolofan. Imediat mi-am dat seama că este plin de icre. El urcase pe vale în sus fiind sfârșitul verii să depună icrele. L-am privit îndelung, l-am admirat pentru efortul făcut ca să ajungă până în acest loc, unde peștișorii ce vor lua naștere din icrele depuse vor fi mai feriți de răpitori și de apele mari în caz de ploi abundente. Încet i-am dat drumul în apă. A plecat și parcă-mi mulțumea că i-am redat viața. S-a ascuns din nou sub lemnul din marginea apei. M-am oprit asupra acestei

AMINTIRI, AMINTIRI...

întâmplări ca să arăt că un pescar de munte, cu dragoste pentru viețuitoarele apelor, este obligat și la astfel de atitudini.

Într-o dimineață, de-abia se făcuse ziuă, mergeam cu undița în mână spre Cormaia. Eram student în anul V. Pe drum m-a ajuns un consătean ce ținea de un lanț vaca. Se vedea om deștept. Ca întotdeauna discuțiile au alunecat pe panta religioasă. Eu am vrut să văd cu ce argumente poate el să susțină existența divinității și cu acest scop eu m-am pus pe poziția științei. La un moment dat a tăcut, apoi a rupt o frunză dintr-un alun și m-a întrebat: „Dacă sunteți atât de învățați, de ce nu faceți una ca asta, pentru că vedeți, în natură sunt cu milioanele?”. Am râs și m-am dat bătut.

Într-o vară - eram student în anul II - am întâlnit pe Cormaia un domn cu barbă până la brâu care pescuia. La început am crezut că este un evreu de la stâna lor. Am mers puțin mai sus și am întâlnit un alt domn pescuind, care nu era altul decât profesorul L. Daniello de la Facultatea de Medicină din Cluj. El mi-a spus că domnul cu barbă este preotul C. Avram, profesor la Facultatea de Teologie Greco-Catolică din Cluj. Profesorul Daniello m-a întrebat dacă am prins pești. Eu i-am arătat într-o traistă ce o țineam după gât câțiva lipani. Și-a băgat mâna în traistă și parcă și acum îl aud: „Da frumoși sunt, unde i-ai prins?”. Atunci i-am spus: „Poftiți, domnule profesor, și vă luați câți doriți”. Mirat, m-a întrebat de unde îl cunosc. I-am răspuns că sunt student la Facultatea de Medicină în anul II. S-a bucurat și însoțindu-l pe lângă vale m-a întrebat despre cabanele din Munții Rodnei, de stâni, etc.

Aș putea să povestesc și alte întâmplări legate sau nu de pescuit în drumurile noastre începând cu Cormaia și terminând cu Valea Sebeșului, Valea Bistriței, etc. Despre unele am mai scris în alte capitole. Un alt hobby care a apărut destul de târziu și care-mi ocupă cea mai mare parte din vară este grădinăritul. Marele filozof Kant așează într-o clasificare a artelor grădinăritul pe primul loc, apoi poezia, muzica, etc. Am îndrăgit această meserie mai de voie, mai de nevoie, cum se spune în popor.

Încă de la începutul lunii martie semăn în cutii de lemn și de plastic tot felul de legume: roșii, ardei grași și iuți, conopidă, varză, etc. Cutiile le țin pe terasa blocului care este închisă ca o seră. Pământul din cutii îl prepar toamna, cu puțin gunoi vechi, nisip, pentru a-l face mai afânat etc. În jur de 1 mai duc răsăturile și le răsădesc în grădina săpată din toamnă. Dacă am noroc și nu îngheață în zilele de 12-16 mai, se dezvoltă destul de frumos. În acest an am încercat să răsădesc în grădina pepeni galbeni și dovlecei și am reușit să duc până la coacere câteva fructe.

Greu este să întreții culturile. Vara apar tot felul de boli care le distrug dacă nu le stropești cu soluțiile indicate după fiecare ploaie. Au fost ani când roșiile nu s-au copt, n-am cules decât gogonele.

O grădină bine îngrijită nu necesită investiții prea mari. Mai scump este gunoiul dacă răsăturile le produci acasă și dacă familia te ajută la plivit. M-am convins că plivitul nu-l pot face decât femeile. Acesta trebuie făcut de câte ori este nevoie.

Când mă scol dimineața, primul drum îl fac în grădină și mă uit la fiecare plantă. Le ud de două ori pe zi, dimineața și seara. Grădina bine lucrată ne scutește să cumpărăm în timpul anului din piață ceapă, dovlecei, usturoi, varză, fasole și castraveți și să cheltuim mai puțin pe roșii, cartofi, ardei, etc. Dacă aș locui permanent acolo, în mod sigur aș avea o producție mai mare.

O parte din grădină este ocupată cu pomi fructiferi, prune bistrițene și mere goldene în cea mai mare parte. Am doi meri mari care niciodată nu mă lasă în pagubă. Din merele culese de la aceștia fac țuică și din vânzarea ei plătesc gunoiul, femeile care plivesc, etc. În curte am o vie cu struguri albi trimisă din Italia. Strugurii sunt mici, dulci și se coc devreme.

GEORGE UZA

De obicei fac 20 -25 kg de vin din ei. In fața casei am o altă vie cu struguri negri. Aceștia se coc târziu, la începutul lui noiembrie și de obicei nu-mi lasă copiii decât câteva ciorchini pentru consum.

Grădinăritul nu a constat numai în semănat, îngrijit și recoltat. Mi-a făcut și îmi face mare plăcere să pregătesc conservele pentru iarnă. Am învățat multe rețete de la prietene, în special conservele de dovlecei, de gogoșari, zacuscă cu sos de roșii și muștar, castraveți, tocană sârbească și altele. Am învățat să fac dulceturi din fructe. Cele mai reușite sunt cele din amestec de frăguțe, zmeură și vișine. Soția mea nu se ocupă de aceste treburi gospodărești. Ea mă asistă și mă încurajează. Unii spun că fac treburi pe care le fac numai femeile. Acestora vreau să le amintesc că și un mare om de stat, Helmuth Kroll se ocupă de acestea, ba chiar a scris și o carte de bucate.

MEDIC ȘI CERCETĂTOR ÎN CLINICA MEDICALĂ I DIN CLUJ-NAPOCA

Transferat la cerere de la Institutul I. C. Parhon din București la Institutul de Cercetări Medicale al Filialei Academiei din Cluj în 1951, m-am prezentat la directorul institutului, prof. Grigore Benetato. Institutul avea atunci două secții: Fiziologie, condusă de directorul institutului și Medicală, condusă de prof. Aurel Moga. Mai târziu s-au înființat colective mai mici la Clinica Medicală III, condusă de prof. Iuliu Hațieganu, apoi de prof. O. Fodor și la Clinica de Fiziologie condusă de prof. L. Danielo.

De la început, prof. G. Benetato m-a întrebat ce vreau să mă fac, „doctor de câini sau de oameni?”. După ce am optat pentru clinică, m-a dus și m-a prezentat profesorului A. Moga la Clinica Medicală I. I-a spus povestea numirii mele la Cluj și apoi a plecat. În tot cazul, venirea mea la Cluj nu era clară pentru cei doi profesori în vremurile de atunci.

După plecarea prof. Benetato am rămas în cabinet numai cu prof. A. Moga care era destul de rezervat. I-am cerut o învoire de 3-4 zile ca să-mi găsec o gazdă. În timp ce discutăm, a intrat în cabinet șeful de lucrări de atunci, dr. Ion Macavei. Când m-a văzut a zis ca de obicei: „Servus Gheorghii; ce mai faci?” Din acel moment fruntea prof. A. Moga s-a descrețit, a zâmbit și atmosfera s-a destins. Prof. A. Moga i-a spus că voi lucra în clinică ca bursier de cercetare. D-1 dr. Macavei mă cunoștea de la Sângeorz, unde el venea pentru cura de ape minerale încă de când eram student. Am primit învoirea cerută și am plecat împreună cu d-1 dr. I. Macavei.

Prof. A. Moga era proaspăt numit în Clinica Medicală I în împrejurări descrise de colegul Marin Florea în cărțile sale. După venirea sa în clinică, el a adus mulți tineri pe care dorea să-i formeze după principiile sale. Bagajul meu de cunoștințe medicale era modest, atât cât învățasem în studenție. Prof. A. Moga m-a repartizat în secția asistentului A. Mazilu, în salonul 1. Primul meu bolnav de care m-am ocupat a fost un tânăr cu tuberculoză peritoneală. Am citit acasă despre boala respectivă din tratatele ce le aveam la dispoziție și la vizita asistentului i-am referat ce știam. Tim p de 3-4 săptămâni nu m-a lăsat să refer la vizita profesorului. După acest interval de timp am început să prezint profesorului la vizita mare cazurile ce le aveam în îngrijire. Profesorul cu blândețe la început m-a ajutat. Nu ne ierta și ne făcea observație dacă nu cunoșteam noțiunile teoretice despre boală, ceea ce însemna că n-am citit.

M-a impresionat și m-a înfricat într-o anumită măsură disciplina severă impusă la clinică încă de pe vrem ea prof. I. Hațieganu. Dimineața la ora 8 trebuia să fim în secție. In acea vreme la clinicile medicale nu se făcea raport de gardă decât la cele cu

AMINTIRI, AMINTIRI...

profil chirurgical. Noi, medicii tineri, recoltam sânge de la bolnavi pentru analize și-l duceam la laborator cu un bilet pe care scriam analizele cerute. La clinici nu erau atunci asistente decât surori medicale. Asistentul secției făcea vizita la ora 9 dimineața și la ora 17. După masă la această oră trebuia să fie făcută foaia de observație, examenul urinei. Medicii din secție erau obligați să facă mai multe analize de laborator: leucocitoza, hemograma, dozarea acidităților gastrice, examenul urinei și al bilei după sondajul duodenal. Laboratorul făcea doar analizele mai laborioase. Tratamentul injectabil îl făceam noi, medicii tineri, după ora 10. Siringile din sticlă erau ținute într-un recipient din sticlă cu alcool. Cu ele făceam tratamentul, folosind aceeași siringă la mai mulți bolnavi, după ce o spălam la chiuveta cu apă, apoi și cu alcool. La fiecare bolnav schimbam acul. În salon la mine lucra un preparator, Puiu Maiorescu, de la care am învățat multe lucruri. Șeful de lucrări făcea zilnic vizită în secție, iar profesorul de două ori pe săptămână. La vizita mare se avea în vedere în primul rând stabilirea unui diagnostic și tratamentul corect; în al doilea rând pregătirea studenților, a cadrelor din clinică, mai ales a celor începători. Vizita mare ținea un ceas și jumătate. Mai târziu a scurtat-o la un ceas și o făcea o dată pe săptămână. Alaiul ce urma profesorul la vizita mare impresiona bolnavii. Îmi amintesc că la o vizită mare, în salonul 5, un bolnav cu pelagră i-a spus profesorului: „Doamne, domnule profesor, fain umbli cu doctorii și-i înveți ca domnul Christos cu Apostolii”. Profesorul Moga a tușit sec și a trecut mai departe fără să spună nici un cuvânt, întrucât deasupra capului său atârna sabia partidului care era necruțător la manifestări de misticism. Erau și alți bolnavi, mai ales de la țară, care în mod spontan spuneau ce aveau pe suflet, Asistenta Șoimița Fărăianu povestește că la o vizită a prof. Moga un țigan a fost întrebat dacă este mulțumit. Răspunsul lui nu i-a încântat pe medicii din secție: „Speșialitate mare au doctorii, dar nu lucră după cum li-i speșialitatea”. La vizita prof. A. Moga era oarecare stare de tensiune întrucât punea întrebări atât studenților, cât și colaboratorilor. Astfel, la o vizită făcută în secția dr. Pavel Pinte, acesta după vizită s-a întors și, din ușa salonului, a strigat: „pe loc repaos!”.

Prof. A. Moga a introdus gândirea științifică în clinică. Totdeauna întreba „de ce?”, „cum se explică?”, etc. Devenise proverbială printre studenți expresia lui, „gândirea medicală”. Prof. A. Moga s-a ridicat împotriva polipragmaziei.

Am văzut vizite făcute de profesor și la alte clinici din Europa. Așa de exemplu, la o clinică din Praga la care am făcut un stagiu de câteva săptămâni, discuțiile asupra diagnosticului și tratamentului se făceau în cabinetul profesorului. În saloane se făcea doar o plimbare în care profesorul întreba bolnavii cum se simt, dacă sunt mulțumiți, etc.

În Clinica Medicală I în fiecare săptămână sau la două săptămâni se prezenta un caz în salon de către medicul de salon. După aceasta lua cuvântul asistentul secției, apoi șeful de lucrări, conferențiarul și, în fine, profesorul. Prezentarea cazurilor în amfiteatru de cadrele clinicii a început mai târziu când șeful clinicii a fost prof. Șt. Hărăguș și a devenit constantă după ce prof. E. Vlaicu a preluat conducerea clinicii. La aceste prezentări lua cuvântul cine dorea, nu se respecta ordinea din salon. Rar se prezentau cazuri de către studenții mai bine pregătiți.

Spre deosebire de clinica noastră, am văzut la Paris un alt sistem de prezentare a cazurilor clinice. La noi se prezenta un singur caz, în decurs de o oră sau o oră și jumătate. În clinica prof. Milliez, unde am lucrat, cu profil de nefrologie și hipertensiune arterială, o zi întregă din săptămână era sacrificată prezentării cazurilor. Se prezentau mai pe scurt 10-15 cazuri. La aceste ședințe asistau și alți medici, de alte specialități, care au contribuit la elucidarea diagnosticului, anatomo-patologi, medici de laborator, etc. Discuțiile aveau loc

GEORGE UZA

după fiecare caz prezentat. La sfârșit, după o scurtă pauză, urma o conferință cu subiect anterior fixat, la care, de asemenea, se purtau discuții. Este adevărat că la aceste ședințe nu luau parte studenții, decât cadrele clinicii. De multe ori veneau medici și de la alte clinici.

În anul 1959 am instalat în Clinica Medicală I din Cluj primul aparat de hemodializă acută. Aparatul a fost adus din Franța la comanda prof. Burghilea din București, care a primit și el un aparat asemănător. Aparatul a fost realizat după concepția lui Hamburger și Leriche din Paris. Noi n-am fost încântați de rezultatele obținute cu acest aparat și nu după mult timp l-au abandonat și autorii. Prof. A. Moga mi-a încredințat mie conducerea laboratorului de hemodializă acută, având în vedere stagiul pe care l-am făcut la Praga, în secția de hemodializă acută. Secția noastră a fost vizitată în anul 1960 de prof. W. Kolff din USA, autorul primului rinichi artificial. El nu cunoștea aparatul nostru tip Necker.

Disciplina, normele de formare a cadrelor au rămas aceleași introduse de prof. I. Hațieganu, fapt ce arată că în Clinica Medicală I din Cluj s-a întemeiat o școală de Medicină care continuă și astăzi. Deși lucram cu norma întreagă în cercetare, profesorii care s-au perindat în clinică ne-au pretins să facem toți aceeași muncă, activitate clinică, învățământ și cercetare,

Prof. A. Moga nu-i plăcea administrația și de aceea diversele aspecte ale administrației le încredința colaboratorilor în care avea mare încredere. Rar convoca câte o ședință de control, mai ales atunci când se ivea o încălcare a dispozițiilor sale.

În Clinica Medicală I s-au internat totdeauna mari personalități ale vremii: științifice, politice, etc. Îmi amintesc de filozoful și poetul Lucian Blaga, care a și decedat în clinică, scriitorul Ionel Pop, istoricul Lupaș, prof. C. Tătaru, botanistul E. Borza, academicienii C. Daicoviciu și E. Petrovici, prof. S. Cupcea, prof. R. Ripan și alții.

În cariera mea de medic am avut mulți pacienți de la orașe și sate. Pe cei mai mulți i-am uitat și m-au uitat și ei pe mine. Unii mi-au rămas însă în memorie și doresc să le păstrez amintirea, pentru că ani de zile tot ce am auzit și văzut la ei mi-a întreținut bucuria de a căi.

Nu pot să-l uit pe pictorul Teodor Harșia, un talent recunoscut nu numai la noi în țară, ci și în străinătate, în Germania, Israel, USA, etc. La o mare galerie de artă din Tel Aviv, proprietarul știind că sunt din România, m-a întrebat dacă nu cumva am adus de la Cluj o pictură de Harșia. Mulți ani am intrat în casa pictorului ca medic al soției sale și în cele din urmă al său personal. Mergeam la ei și de două ori pe săptămână. Uneori când avea timp priveam picturi de o frumusețe extraordinară din diferite perioade ale activității sale. Vorbea puțin, dar din puținele cuvinte ieșea spiritul exigent, neliniștit al pictorului. Soția sa îi spunea mereu că pictează foarte puțin, deși

T. Harșia a fost un pictor foarte productiv. El a fost un colorist de excepție, reușind să creeze „timpul culorii sale”, cum spunea criticul de artă Alexandra Rus cu ocazia unui vernisaj. Ea îl încadra pe pictorul T. Harșia în „generația de aur” care a contribuit în mod esențial la definirea artei românești contemporane. Un alt critic de artă clujean, d-l Lăptoiu, îmi spunea că pictorul T. Harșia nu pare să-și dea seama de valoarea talentului său, probabil din cauza modestiei sale. După ce s-a îmbolnăvit, l-am internat în clinică, Nu bănuia boala gravă ce o avea. Abia în ultimele zile mi-a spus că a crezut că este un „hop” peste care va trece, dar văzând că din zi în zi este mai slab, crede că acesta este sfârșitul. A cerut să fie externat și, după două-trei zile, a adormit pentru vecie.

La cursuri, prof. A. Moga a continuat lecția clinică inaugurată de prof. I. Hațieganu, dar cu mai multe date de etio-patogenie. La cursurile prof. A. Moga a participat întotdeauna tot personalul medical al clinicii. Îmi amintesc că expunerile documentare ale prof. A. Moga

AMINTIRI, AMINTIRI...

au atras la cursurile domniei sale și medici din alte clinici. Dr. I. Zăgreanu, ajuns profesor la Clinica Medicală V, atunci asistent, a scos un curs redactat după lecțiile prof. A. Moga, care ne-a fost la cei tineri începători de mare folos, întrucât în timpurile acelea, 1951-1953, nu aveam de unde citi și afla noutățile în Medicină. Nu se trimiteau reviste din Apusul Europei, decât reviste sovietice, și acelea cu destulă întârziere.

Lecția clinică nu a fost abandonată nici în alte țări. În timpul stagiului făcut la Paris prof. J. Hamburger predă în fiecare sâmbătă un curs de o oră numit „Prezentarea a patru cazuri”. Venea multă lume la acest curs la care cazurile erau prezentate de asistenții din clinică, din sală se puneau întrebări și răspunsurile le dădea profesorul.

Prof. A. Moga se interesa îndeaproape de pregătirea asistenților săi. De multe ori ne dădea cursuri de probă, la care adeseori asista. Primul meu curs de probă a fost despre Sindromul Mediastinal la care a asistat de la început până la sfârșit. După curs, făcut după schema utilizată de el, mi-a spus că i-a plăcut, dar trebuia să exploatez mai mult cazurile prezentate.

După ce am început să lucrez cu rinichiul artificial, prof. A. Moga mi-a încredințat cursurile de nefrologie de la anul V. Am ținut aceste cursuri până ce a plecat la București în calitate de ministru al sănătății. Înainte de a pleca prof. A. Moga la București, eu am trecut din nou cu norma întreagă de la IMF la Academie, întrucât îmi plăcea mai mult cercetarea. Aveam mai mare atracție spre cercetare decât să învăț pe alții. Prof. Șt. Hărăguș îmi spunea că eu am moștenit dragostea pentru natură de la bunicul meu care a fost cioban în Munții Rodnei. „Necunoscutul în care vrei să intri în biologie prin cercetare este tot natura”, spunea el. Am fost criticat de mulți pentru acest pas, inclusiv de familie. Este adevărat că cercetare puteam face și ca asistent în IMF, dar mai era un element ce mă îndemna să părăsesc învățământul și pe care îl simțeam: soția, fată de chiabur. În cele din urmă cred că m-ar fi îndepărtat, și pentru mai multă siguranță am ales o altă cale. Astăzi, privind în urmă, nu-mi pare rău că am mers pe acest drum. Nici unul dintre colegii mei n-au umblat atâta în străinătate ca mine, invitat la diverse simpozioane și congrese, începând din Franța și Germania și terminând cu Creta, Japonia etc. Ba mai mult, fiind cunoscut în problema microelementelor de care m-am ocupat și mă ocup, am fost invitat de diverse societăți științifice și după pensionare. Împreună cu dr. Mariana Vlad de la Institutul Pasteur din Cluj-Napoca și dr. Paul Porr, medic primar la Clinica Medicală III, am ajuns să fim cunoscuți datorită cercetărilor noastre în toată lumea.

Prof. A. Moga a adus în clinică concepția proprie în studiile clinice. El era de părere că un medic nu poate face cercetare dacă nu este pregătit practic și teoretic sub supravegherea unui maestru. Primele cercetări la care am participat au fost cercetări statistice. Timp de câteva săptămâni am căutat împreună cu colegul Pavel Pinteș în foile de observație ale clinicii frecvența anginei acute la bolnavii cu reumatism acut și valvulopatii. Rezultatele noastre au fost folosite de prof. A. Moga în diverse studii. A doua cercetare a fost tot statistică, condusă de șeful de lucrări de atunci dr. Grigore Viorel, privind frecvența intoxicațiilor alimentare. La studiul cazurilor am participat mai târziu când am avut pregătirea necesară. Primele cercetări de acest fel le-am făcut sub conducerea șefului de lucrări de atunci, dr. Ion Macavei, privind reumatismul latent și cardiopatiile reumatice la elevii din câteva școli din Cluj.

Cea mai importantă problemă științifică de care s-a ocupat prof. A. Moga a fost „bolile asociate”, adică asocierea hipertensiunii arteriale cu obezitatea, diabetul, arteroscleroza etc. Prof. Moga a studiat pe rând toate aceste boli. El a avut ideea de a începe studiul acestora în fazele de debut întrucât în aceste faze se pot descoperi mai ușor

GEORGE UZA

cauzele bolilor și a interrelațiilor dintre acestea. El a emis ideea originală după care asocierea acestor boli este coordonată de sistemul nervos central. Eu am fost cooptat în colectivul care s-a ocupat de rolul sării în apariția și menținerea creșterii presiunii arteriale. Mai târziu m-am ocupat de sensibilitatea vasculară a angitensinei II și noradrenalinei în funcție de aportul de sare prin alimentație. La Paris, la clinica prof. Paul Milliez, am dozat din sângele bolnavilor cu hipertensiune arterială de diverse origini, angiotensina și angiotensinogenul. În ultimii ani m-am ocupat de rolul magneziului în patogeneza hipertensiunii arteriale și a unor microelemente. Lucrările au fost publicate în reviste din străinătate cum este: *Magnesium Bull*(Germania), *Biologica! Trace Element Research* (USA), *Medical Hypotesis*(Anglia), *Hypertension*(Anglia), *The International J of Nutrition* (USA) și altele.

După congresul de arteroscleroză de la Stockholm (1956), prof. A. Moga a început să studieze arteroscleroza și complicațiile ei, despre care la noi se știa foarte puțin. În primul rând a stabilit valorile normale ale colesterolului în sânge la populația noastră, apoi a început să se ocupe de sindromul biochimic în arteroscleroză. O contribuție esențială la această problemă a adus asistentul de atunci și profesorul de astăzi Mircea Cucuianu. El a fost transferat la Clinica Medicală I de la catedra de fiziologie, tocmai în acest scop de către prof. A. Moga, care atunci era rectorul IMF-ului. El a continuat studiul arterosclerozei și după plecarea prof. A. Moga la București. Cercetările noastre asupra arterosclerozei cu timpul s-au extins. Au fost antrenate colective largi de diverse specialități: epidemiologi, pediatrii, igienişti, care au studiat diverse aspecte ale bolii. În Clinica Medicală I, împreună cu prof. Șt. Hărăguș am realizat pentru prima dată în țară arteroscleroză experimentală pe iepuri. Studiile epidemiologice s-au efectuat pe populații cu nivel de trai diferit, în uzine, populația din satele din jurul Clujului, etc. Sub îndrumarea OMS am făcut un studiu privind arteroscleroza la copiii în jur de 15 ani, proveniți din diverse școli. Multe din lucrările efectuate de aceste colective au fost publicate în diverse reviste din țară. Toate studiile făcute în arteroscleroză au fost sintetizate în monografia „Arteroscleroza”, publicată în Editura Academiei în 1963. (A. M o g a și colaboratorii).

În urmă cu trei ani, participând la un congres de lipidologie la Dresda, am avut surpriza să asistăm la un simpozion satelit la care s-a dezbătut așa-numitul „Sindrom metabolic”, care nu este altul decât „Sindromul bolilor asociate” descrise de prof. Moga și colaboratorii. Deși A. Moga a descris acest sindrom cu 30-40 de ani în urmă, lucrările lui nu au fost citate. Vina în cea mai mare parte o purtăm noi întrucât lucrările redactate de noi cu aceste concepte n-au fost publicate în reviste străine decât la noi în țară,

Multe din lucrările noastre redactate în limba engleză au fost cerute de oameni de știință din străinătate și au fost trimise sub formă de extrase. Unele lucrări cum a fost „Coagularea intravasculară diseminată la bolnavii cu insuficiență renală acută” sau „Magneziul în hipertensiunea arterială esențială” și altele au fost cerute de sute de cercetători din lumea întreagă.

Cererile împreună cu extrasul respectiv au fost depuse pentru păstrarea și documentarea altor cercetători din viitorul mai mult sau mai puțin îndepărtat la Arhivele Statului din Bistrița, județul meu de origine. Din acestea se poate vedea nu numai interesul pentru ideile noastre în alte părți ale lumii, ci și nivelul cercetării din vremea respectivă. Comparate cu cele de mai târziu, se va vedea ce a rămas din această muncă.

Cu lucrările efectuate în Clinica Medicală am participat la o serie de congrese și simpozioane din țară și străinătate.

AMINTIRI, AMINTIRI...

În țară am participat la congresele de cardiologie din București și Iași, la cele de Medicină internă din Cluj și alte orașe. La București am participat la un simpozion organizat de fabrica Bayer din RFG. Amintesc acest simpozion întrucât organizatorii ne-au plătit pentru zilele petrecute la simpozion sume mari de bani, în funcție de gradul didactic. În comparație cu diurna oferită de USSM, care era în jur de 50 de lei, diferența era enormă, Ei au plătit pe un asistent cu 800 de lei pe zi și pe profesori cu 1200 de lei pe zi.

După pensionare am continuat să lucrez științific. Prof. Cucuianu spunea că dacă nu lucrezi, nu citești, te degradezi și fizic și intelectual. Eu am vrut să evit această evoluție și am continuat munca de cercetare în colaborare cu doamna Mariana Vlad și dr. Paul Porr. În ultimii arii am arătat că în arterosceloza experimentală concentrația Cu (cupru) în placa arteroscleroasă este mai mică decât la martori. Probabil că lipsa Cu în peretele artificial îl face mai avid față de colesterol. Plecând de la aceasta, am administrat animalelor cu arteroscleroză experimentală sulfat de Cu și clorofilat de Cu preparat de noi și numit „Cuprofilină”. La animalele tratate astfel, depunerea de colesterol este mult mai mică decât la cele hrănite numai cu colesterol. Diminuarea Cu în aortă am găsit-o și la bolnavii decedați de cardiopatie ischemică. Într-o serie de lucrări ne-am ocupat de rolul magneziului în declanșarea anginei pectorale, variațiile lui în arteriopatiile comice periferice, etc. Într-o lucrare recentă care a fost acceptată pentru publicare în revista „Magnesium Research” din Paris ne-am ocupat de raportul dintre magneziu și calciu în peretele arterial de la bolnavii decedați cu cardiopatie ischemică.

Activitatea mea științifică publicată în țară și străinătate a determinat conducerea unor societăți științifice să mă aleagă membru al acestora. Astfel, am devenit membru al Societății Internaționale de Nefrologie (1967) și sunt trecut în *Dicționarul nefrologilor europeni*, al Societății Internaționale pentru Studiul Microelementelor (ISTERH, 1986), al Societății franceze de hipertensiune arterială (Paris, 1988), al Societății Internaționale de Nutriție (USA, 1990). Recent am fost ales membru al Academiei de Științe din New York (1995). În 1993 am fost ales membru de onoare al Consiliului profesoral al Universității de Medicină și Farmacie din Cluj-Napoca. Rectorul Universității de atunci a spus că alegerea mea în această calitate este un act de reparare a greșelilor din trecut.

Numele meu este trecut în Dicționarul „Who is who” și în Dicționarul Internațional de Biografie de la Cambridge, martie/aprilie 2000.

În ultimul an am primit o diplomă de excelență din partea societății Virtus Romana Rediviva.

Prof. A. Moga admitea și glumele și râdea cu poftă când le auzea, dar nu-i plăceau cele cu substrat politic, fiind un om fricos din acest punct de vedere. Îmi amintesc de o glumă pe care a spus-o un coleg, la o masă oferită de colaboratori cu ocazia zilei lui de naștere, glumă care-l putea supăra. După ce oamenii s-au încălzit, unul dintre colegi, imitând pe prof. Șt. Hărăguș, i-a spus domnului Mazilu: „Eu știu cum te cheamă pe dumneata, Aurelian, pentru că peste munți numele de Aurel îl au numai țigani”. Pe prof. Moga îl chema Aurel. Nu s-a supărat, a început să râdă și după el și restul colaboratorilor.

În timpul cât conducea Clinica Medicală I prof. A. Moga, lucrau în clinică mulți evrei. Erau oameni deștepți și unii foarte muncitori. Din 1955 au început să plece în Israel sau în alte țări din apusul Europei. Nu de mult am citit o carte scrisă de un evreu, profesor de filozofie, care spune că atât cât au râs evreii de ei înșiși n-a râs nimeni. Colegul T. Kain, om cu mult spirit, mă întrebă cu un accent specific ori de câte ori un evreu era numit într-un post de răspundere în județ: „Ș-o să fie bine pentru ovrei?”. După plecarea lor, glumele din clinică s-au rărit.

GEORGE UZA

Prof. A. Moga nu țin minte să fi fost bolnav. Îmi spunea că are uneori extrasistole. Cu toate acestea nu s-a lăsat de fumat, el, omul care a studiat efectul fumatului și care a luptat împotriva acestui rău obicei. Își aprindea câte o jumătate de țigară spunând că nu fumează mult. Într-o vară, la Vatra Dornei, la masă, i-am spus că nu este bine să continue fumatul, mai ales că la București s-a adăugat, ca ministru, și stress-ul. S-a răstit la mine să nu mai pomenesc de această problemă, pentru că aude Manuela, soția lui, care era împotriva obiceiului.

Prof. A. Moga a murit brusc, cu infarct miocardic și, posibil, disecție de aortă. Dr. Nelu Voinescu, radiologul nostru din clinică, spunea la moartea prof. A. Moga: „Ușor a trăit, ușor a murit”. La puțini oameni le este dat acest noroc. L-au condus pe ultimul drum următorii colaboratori din clinică: dr. Mazilu Aurelian, dr. Roman Vlaicu, dr. Pațiu Ion, dr. Orha Ion și dr. George Uza. La catafalc a ținut un frumos discurs prof. R. Vlaicu și prof. Proca, ministrul sănătății de atunci. Corpul defunctului a fost depus în cimitirul Belu.

După prof. A. Moga, catedra de la Clinica Medicală I a fost ocupată de prof. Șt. Hărăguș. Prof. A. Moga l-a apreciat întotdeauna pentru pregătirea sa profesională și pentru cultura sa generală. De câte ori avea un consult important, îl chema și pe prof. Șt. Hărăguș. În general, relațiile dintre ei erau bune. Au existat și momente de tensiune, dar pasagere.

La începuturile studenției, prof. Șt. Hărăguș s-a îmbolnăvit de nefroză. Acesta era diagnosticul în vremea aceea. Privind boala la lumina cunoștințelor de astăzi, probabil a fost o nefrită acută cu componentă nefrotică, fapt ce-l accepta și el în ultimii ani. Părinții lui au consultat mari medici ai vremii pentru a salva copilul. Printre alții a fost văzut de baronul Korany din Budapesta, care i-a indicat schimbarea climei. Așa a ajuns să meargă în Egipt timp de un an de zile, apoi în sudul Franței la Montpellier. În Egipt a învățat să se descurce în limba arabă. În Franța a făcut primii ani de facultate și știa să vorbească și să scrie foarte corect în limba franceză. Tot timpul îi era frică să nu fi rămas cu ceva la rinichi după boala pe care a avut-o, își controla urina mereu, dar nu avea încredere în oricine. De obicei mă chema pe mine la cabinet și, în fața lui făceam examenul urinei. Se bucura dacă vedea că nu are proteinurie.

Prof. Șt. Hărăguș a continuat tradiția inaugurată în clinică de înaintașii lui. Făcea vizită mare o dată pe săptămână în fiecare secție, îmi amintesc că unele fenomene observate la patul bolnavului îi sugerau idei de cercetare. El spunea că observația clinică este un câmp nesfârșit, o bogăție imensă pentru cercetare.

El a schimbat în parte și modul de predare a cursurilor. A extins partea teoretică întrucât Medicina progresa cu pași rezeși și noțiunile despre boli și tratamentul lor se înmulțesc de la o zi la alta. El spunea că la partea practică să se insiste la stagiile din clinică.

Profesorul Șt. Hărăguș era de părere că într-o clinică nu trebuie să fie mulți medici prea inteligenți; sunt suficienți doi-trei, restul să fie muncitori și cinstiți. Medicii prea dotați sunt de obicei mai comozi. Pe de altă parte, spunea că și prof. A. Moga ca o personalitate prea puternică, un idol, este o frâna în dezvoltare. Amândoi erau de părere că la discuțiile din clinică trebuie să participe și tineri și bătrâni, fără menajamente.

Prof. Șt. Hărăguș era un om foarte conștiincios și noțiunile de Medicină le avea foarte bine precizate. Intra de multe ori în amănunte. Când citea o carte și dacă i se părea că autorul se contrazice, întorcea paginile de atâtea ori până se lămurea. Dacă-i spunea ceva ce el nu știa, totdeauna ne zicea „Arată-mi scris”. Cu ocazia unei vizite făcute la un coleg din Tel Aviv s-au discutat și probleme medicale. Printre altele, în 1973 colegii evrei

AMINTIRI, AMINTIRI...

au spus că ci nu au mai utilizat strofșintină și numai digitală și că nici nu scrie în marile tratate, cum este tratatul lui Friedberg, despre strofantină. Prof. Hărăguș le-a replicat foarte calm că el își amintește că la tratamentul insuficienței cardiace scrie pe o pagină din stânga și despre strofantină. Atunci gazda noastră s-a ridicat de pe scaun și a adus din biblioteca proprie tratatul lui Friedberg și l-a dat prof. Șt. Hărăguș. În scurt timp acesta le-a arătat pasajul cu strofantină. Toți au rămas mirați de memoria profesorului.

Dacă în timpul cât citea și găsea un cuvânt pe care nu-l înțelegea, sau o noțiune de istorie, geografie necunoscută, imediat se îmbrăca și mergea la universitate, la prietenii lui specialiști în alte domenii. De multe ori venea și de acolo nemulțumit și continua să caute. Se înconjură de oamenii de la care avea ce să învețe.

Rar se aud astăzi în clinicile noastre expresii latine. Toată terminologia medicală este românească. În ultimii ani s-au introdus mulți termeni din limba engleză cum este „by pass” în chirurgia vasculară, „clearance” în nefrologie, etc. O singură dată am auzit pe profesorul Șt. Hărăguș exclamând în limba latină, cu ocazia unei puncții paravertebrale, „pus bonum et laudabile”. Adică era satisfăcut că prin puncția respectivă a precizat diagnosticul scoțând puroi datorat unui abces perirenal.

În cercetare a avut câteva idei originale și benefice pentru Medicina practică. El a introdus în clinică pompajul arterial care, la vremea respectivă, a fost de mare ajutor medicilor practicieni în tratamentul arterosclerozei obliterante a membrelor inferioare. Plecând de la efectele clinice ale acestuia, a studiat modificările locale și la distanță ale excitării baroreceptorilor arteriali. Prof. Șt. Hărăguș a inițiat studiile epidemiologice pentru arteroscleroză în școli la copii, împreună am realizat pe iepuri arteroscleroza experimentală și am studiat primele modificări ale peretelui arterial în arteroscleroză. Cercetările prof. Șt. Hărăguș și ale colaboratorilor săi au fost sintetizate într-o monografie, „Obliterările arteriale ale membrelor”, premiată de Academia Română.

Era necruțător și dur când era vorba de greșeli de redactare ale unei lucrări științifice. Diverse reviste din lume îi cereau referate asupra unor lucrări ce urmau să fie publicate. Nu toate lucrările corespundeau, fie ca formă, fie ca și conținut. „Uite - îmi spunea - acești autori trag concluzii sigure pe unele fapte nesigure. Să te ferești în viață de astfel de interpretări”.

Prof. Șt. Hărăguș cinstea înaintașii săi, indiferent de etnie. Alături de portretele lui I. Hațieganu, I. Goia, A. Moga, a fixat pe același perete, în ordinea succesiunii lor, și pe prof. Puriesz, maestrul prof. I. Hațieganu. Tabloul n-a rezistat mult pe acest perete. S-au ivit voci care au obiectat și a fost îndepărtat pe motive politice. Prof. Hărăguș nu se îndepărta de jurământul hipocratic pe care-l avea scris cu litere majuscule pe ușa dulapului său. Ori de câte ori se iveau probleme deontologice medicale ne arăta Jurământul lui Hipocrate.

Prof. Hărăguș nu era șovin. Avea prieteni de toate naționalitățile. De fapt vorbea, pe lângă limba franceză și limba germană, și maghiara, După pensionare a reușit să viziteze Grecia, la istoria căreia ținea foarte mult și USA.

Prof. Șt. Hărăguș era un democrat veritabil. Suferea când vedea că la noi în țară nu merg lucrurile bine. Uneori spunea că poporul nostru nu este copt pentru democrație, întrucât a trecut prea puțin timp de când ne-am deziobăgit și nu aveam încă formată conștiința libertății. Când vorbea despre oameni în general, spunea că „omul este și așa și așa și nu numai așa”. Adică fiecare om are și părți bune și părți rele, și că omul trebuie judecat în ansamblu, în diverse situații. Discutând cu el despre oamenii politici de la noi care pun în fața interesul personal înaintea intereselor țării, cita o frază din Anatole France pe care mi-a

GEORGE UZA

scris-o pe o bucată de hârtie ca să n-o uit: „Que peut la verite nue et friode contre les prestiges du mensonge”.

Prof. Șt. Hărăguș nu scăpa nici o ocazie în care să nu-și etaleze cunoștințele sale de cultură generală, în primul rând pentru a învăța și stimula colaboratorii. Așa de exemplu, cu ocazia unor vizite în diverse orașe ne întreba în ce stil este construită biserica sau clădirea cutare și, dacă nu știam, ne explica. În fața unei statui, de exemplu bustul lui I. Hațieganu, care nu prea semăna cu figura lui fizică, ne spunea că sculptorul Ladea a avut în vedere și expresia feței lui în împrejurări cunoscute de el.

Prof. Hărăguș uneori făcea haz de insuficienta noastră pregătire în alte domenii decât Medicină. Veneam într-o zi cu mașina dintr-o comună apropiată. În mașină era soția sa, dr. E. Schneider și subsemnatul. Dr. Schneider povestea despre bunica lui cum citește Biblia și ce crede. El spunea că bunica sa și-a construit o exegeză personală. Atunci prof. Hărăguș a întrebat pe soția sa și pe mine dacă știm ce înseamnă exegeză. N-am știut noțiunea pe care ne-a explicat-o dr. Schneider. Atunci prof. Hărăguș râzând a spus: „vezi, cultura nu se leagă de oricine” (adică numai neamțul a cunoscut expresia).

Prof. Șt. Hărăguș avea multe cunoștințe istorice. Știa întâmplări din viața personalităților din istorie începând cu antichitatea până în prezent. Detesta războaiele lui Napoleon spunând că din ambiții personale a secătuit Franța de tineret. Admira, pe de altă parte, inteligența și spontaneitatea împăratului. Râdea de răspunsul dat de Napoleon lui Meternich, când acesta din urma i-a spus că Napoleon lupta numai pentru bani, pe când ei luptă pentru cinste. Imediat Napoleon i-a răspuns: „Fiecare lupta pentru ce-i lipsește”. Altădată, ia vizita mare făcută întâmplător la data de 15 martie a întrebat colaboratorii ce s-a întâmplat în istorie la 15 martie. Toți știam de Revoluția de la 1848, dar profesorul a spus să ne gândim cu mult înainte. In cele din urmă ne-a spus că la 15 martie, ideile lui Martie, a fost omorât Cezar în Senat de către Brutus.

Prof. Șt. Hărăguș era un om vesel, îi plăceau mult glumele bune, Dacă-mi spunea o glumă bună, totdeauna adăuga: „să mă pui la bibliografie când o spui lui Vlaicu sau lui Cucuianu”.

Prof. Șt. Hărăguș ținea mult la familia sa. își iubea foarte mult nepoatele, îmi spunea că el nu vrea să le spună cum să-l cheme și că i-ar plăcea că ele să găsească numele pe care îl vor.

Prof. Șt. Hărăguș a lăsat scris înainte de a muri să fie înmormântat de rectorul teologiei greco-catolice, deși el era ortodox, și să nu vorbească nimeni la înmormântare. Totuși, prietenul său, prof. Drăgan de la Facultatea de Drept, a ținut un frumos discurs funebru. Urmașul prof. Șt. Hărăguș la catedră a fost prof. Vlaicu Roman, fost asistent al prof. A. Moga și conferențiar al prof. Hărăguș. Fiecare generație care a venit la conducerea Clinicii Medicale I din Cluj-Napoca a avut realizările ei.

Prof. Vlaicu Roman a realizat două lucruri deosebite pentru Medicină clujeană. În propria clinică a înființat laboratorul de imunologie, unde au lucrat doi colaboratori de mare valoare: dr. Niculescu Florin și dr. Horea Rus. Păcat că cei doi, după ce s-au format aici, au părăsit clinica și au plecat în USA. Laboratorul este condus în prezent de doamna dr. Anca Cristea, cercetătoare de mare valoare, care a introdus în clinică multiple metode de laborator. Prof. Vlaicu prin relațiile sale a reușit să creeze în Cluj o clinică de nefrologie în care este centrul județean de hemodializă.

Îmi amintesc cu plăcere de raportul de gardă la care prof. Vlaicu participa întotdeauna. Pe lângă problemele profesionale, în fiecare dimineață prof. Vlaicu trecea în revistă și ultimele evenimente întâmplate în țară și în străinătate. Nu uita niciodată să

AMINTIRI, AMINTIRI...

comenteze în câteva cuvinte și jocurile de fotbal ale echipei Universității. Insista asupra evenimentelor culturale din oraș și capitală, apariția de cărți noi, conferințe etc. Cu această ocazie anunța primirea unor colaboratori ai săi în diverse societăți. Într-o dimineață a citit dintr-o revistă primirea mea ca membru al Societății Franceze de Hipertensiune Arterială.

El a continuat să facă vizita în clinică în același spirit ca și înaintașii săi, A pus un accent deosebit pe pregătirea studenților și medicilor veniți pentru specializare. Prezentarea cazurilor în ziua de joi în amfiteatru a devenit constantă. El a inițiat includerea la aceste prezentări și a unor studenți bine pregătiți.

Prof. R. Vlaicu a editat cursuri pentru studenți, la care au contribuit toți colaboratorii din clinică. Fiecare medic a primit să redacteze un capitol în care era mai documentat, împreună cu prof. C. Ducea a scos un tratat de Medicină internă.

La cursuri a extins partea teoretică din cauza multitudinii de date noi acumulate în decursul anilor. Cazurile la cursurile domniei sale erau prezentate de asistenți, uneori în lipsa profesorului.

În cercetare prof. Vlaicu R. a continuat studiul arterosclerozei. Împreună cu F. Niculescu și H. Rus s-a ocupat de aspectele imunologice și histochimice în arteroscleroză.

Deosebit de plăcut pentru colaboratori era faptul că niciodată nu uita ziua de naștere sau a numelui colaboratorilor săi și totdeauna îi felicita. De Ziua Femeii a prezentat într-o primăvară o serie de diapozitive cu diferite feluri de flori, vorbind de semnificația fiecăreia în viață.

Nu pot să amintesc despre activitatea tuturor colegilor din clinică, pentru că, ar necesita un spațiu prea mare. Mă voi referi în câteva cuvinte la cei care mi-au fost mai apropiați. Un om la care am ținut foarte mult a fost șeful de lucrări dr. Ion Macavei. L-am cunoscut din studenție și de la Sângeorz-Băi, unde venea pentru cură de ape minerale. Păcat că am lucrat puțin cu el întrucât a fost scos din învățământ pe teme politice. Cât timp am fost student îl vizitam la Policlinica CFR, unde lucra după amiaza. După ce am ajuns în clinică am învățat de la el să fac puncție sternală, să citesc un tablou sangvin întrucât el se ocupa în principal cu hematologia. Ulterior a ajuns șeful Clinicii de hematologie din Cluj-Napoca. El mă simpatiza nu numai pentru că mereu îl vizitam, ci și pentru că eram pescar și vara venea cu mine la pescuit pe Cormaia.

M-am împrietenit chiar de la venirea mea în clinică cu dr. Gh. Văgăunescu. Deși mai mare ca mine, s-a legat o prietenie ce a durat ani de zile. În clinică a fost apreciat atât de profesorii noștri, cât și de colegi. Era vesel, bine dispus de cele mai multe ori. Îi plăcea să mănânce bine și drept urmare era ceva mai gras decât noi. Mergeam la Casa Universitarilor, unde era bucătar Baci Ciplea. Totdeauna la prânz el ne trimitea porții speciale, deci mai încărcate și mai asortate. În schimb noi îl tratam la domiciliu, fiind obez, hipertensiv, cu cardiopatie ischemică. La domiciliu mergeam de obicei seara, și el ne servea o cină la fel de bună. Dr. Văgăunescu a avut o idee originală în cercetare, pe care a aplicat-o și în clinica de bolnavi: a preparat o soluție de macromolecule pe care ulterior o făcea farmacia clinicilor. A aplicat-o cu rezultate bune în poliartrita cronică evolutivă și în arteriopatiile comice periferice. Soluția se administra în perfuzii intravenoase. Dr. Văgăunescu s-a stins din viață în timpul unei hepatite acute icterigene grave. În acel moment el era profesor de policlinică medicală.

Un bun prieten mi-a fost regretatul dr. Moraru Gavrilă, originar din Salva. Era simpatizat de toți medicii din clinică. Iubea natura și frecvent ne însoțea la pescuit în apele de munte. Avea prieteni peste tot. Pătrundea în orice societate cu glumele lui spuse cu

GEORGE UZA

mult talent și umor, mai ales despre evrei. Aceste glume le spunea și evreilor din clinică și din oraș. Învățase unele glume în evreiește. Dr. Moraru povestea că la Sibiu, când facultatea a fost mutată acolo, în refugiu, consulta la ambulanța clinicii în aceeași cameră cu dr. Șt. Hărăguș, unul femei și altul bărbați și că erau despărțiți numai printr-o perdea. La dr. Hărăguș a intrat într-o zi un plutonier cu soția. A examinat bolnava și, după ce i-a prescris rețeta, l-a întrebat dacă mai are ceva de spus și dacă este mulțumit. Soțul a răspuns că este mulțumit, dar că nu înțelege de ce n-a căutat-o la „distracție”. Dr. Hărăguș, foarte serios, i-a spus că doctorii care caută distracția sunt cu o clinică mai la vale. Îi plăcea vinul bun și cunoștea pe toți directorii de crame din jur, de la Lechința până la Jidvei. Dr. G. Moraru era un medic practicician de excepție, în special în bolile digestive. El spunea că a învățat meseria de la prof. I. Hațieganu. A trăit singur, nu s-a căsătorit. În ultimul an al vieții a dus-o greu. S-a îmbolnăvit; tot mai mult își făcea apariția boala de care a suferit și tatăl său. Un timp a fost internat la azilul de bătrâni. Nu mai cunoștea vechii prieteni. A murit acasă, îngrijit de o nepoată a sa, în camera unde a locuit ani de zile, pe strada Babeș.

În Clinica Medicală I s-au elaborat o serie de teze de doctorat.

Puține din acestea au constituit subiectul unor monografii. Subsemnatul, dr. R. Vlaicu și dr. I. Suciuc am susținut primii din clinică tezele de doctorat. Aceste lucrări au fost posibile după ce dr. M. Cucuianu, șeful laboratorului, a pus la punct metodele de dozare a lipidelor serice, a ionilor din sânge, etc. După noi au redactat teze de doctorat și restul colegilor: asistenții Ion Zăgreanu, Gh. Văgăunescu, D. Corfaru, etc. După obținerea titlului de doctor în Medicină mi s-a oferit și titlul de docent.

Este obiceiul ca, după susținerea tezei de doctorat, candidatul să ofere o masă prietenilor și celor care l-au ajutat. După câteva pahare de votcă sau vin se dezlegau limbile și începeau să se spună glume. Unele dintre ele erau în legătură cu cercetarea științifică de la noi. Prof. M. Cucuianu, un mare gustător al acestor glume, a povestit următoarea întâmplare, spune el adevărată. Nu vreau să dau nume, decât întâmplarea propriu-zisă. La una din facultățile de Medicină din țară a susținut teza de doctorat nepotul unui mare șef și pentru ca să dea evenimentului o amploare mai mare, teza fiind modestă, șeful respectiv a rugat pe un prieten al său, medic vestit la Paris, să întocmească unul din referate. Medicul respectiv a venit, dar la masa rituală nu s-a putut abține să spună: „Ce bine că este iarnă și nu-i vară, că dacă ar fi fost vară ne-ar fi mâncat dobitocul dopul de paie”. Gluma nu se potrivea cu teza la care am asistat, deoarece aceasta a fost bună și apreciată. Unora le-a plăcut povestea și au râs cu poftă, iar alții au rămas mai indiferenți, ceea ce presupune că nu le-a făcut plăcere.

Puțini medici au plecat în străinătate pentru specializare în perioada dictaturii comuniste. Eu am plecat de trei ori în acest timp. Primele două plecări au fost neplanificate, întâmplătoare. În timp ce eram de gardă la clinică au venit trei bolnavi de la Copșa Mică, intoxicați cu hidrogen arseniat, intoxicație în urma căreia au făcut insuficiență renală acută. La unii dintre ei, care erau anurici, era indicată hemodializa. În țară la noi nu exista în acea perioadă „rinichi artificial”. Prof. A. Moga m-a delegat pe mine să însoțesc bolnavii la Praga. Am descris plecarea mea mai pe larg în alt capitol. A doua plecare a fost ca și prima. O tânără ingineră a făcut, după o sarcină extrauterină ruptă, insuficiență renală acută. Soțul ei m-a rugat să o însoțesc la Praga, având în vedere plecarea mea anterioară. Cu primul bolnav am rămas la Praga peste trei luni, timp în care am învățat să lucrez cu rinichiul artificial, iar a doua oară două săptămâni. Cehii aveau un aparat Alwall din Suedia. În timpul cât bolnavii noștri au stat la Praga au fost vizitați chiar de profesorul Alwall. Cehii au fost foarte amabili cu mine; m-au învățat hemodializă. A treia plecare a fost obținută de

AMINTIRI, AMINTIRI...

profesorul A. Moga pentru specializare în hipertensiunea arterială, în care eu lucram de mai mulți ani, la Paris. Totuși știam puțin despre această boală. Noi eram încă la concepțiile pavloviste. Nu era nimic rău în aceasta, dar în Occident se descoperiseră renina, angiotensina, se doza în sânge catecolaminele, etc. Lista întocmită de prof. Moga și trimisă înaintea sosirii mele la Paris cuprindea multe probleme privitoare la hipertensiunea arterială. Când prof. Paul Milliez a citit lista m-a întrebat câți ani voi rămâne la Paris pentru a învăța cele trecute pe listă. I-am spus că doar trei luni. El știa, dar a întrebat ca să-mi dau seama cât de vastă este problema. A chemat pe șeful laboratorului de biochimie și i-a spus să mă învețe să dozez angiotensina și să fac un studiu asupra mecanismului de „feedback” angiotensină-renină. Așa am început, zi de zi, să învăț ce mi s-a dat. Veneam zilnic la laborator la ora 9 și plecam la ora 17. Masa o luam la cantina clinicii numită „Cafetăria” .

După trei luni de zile am prezentat lucrarea scrisă profesorului. Cu aceasta s-a încheiat stagiul meu la Paris.

Din Clinica Medicală I au plecat o serie de conferențieri și profesori la alte discipline și în alte orașe, cum a fost prof. C. Ducea la Târgu Mureș, conf. D. Corfaru la Clinica de diabet din Cluj, dr. Orha Ion, mai târziu profesor la Clinica Fundeni din București, dr. N. Stăncioiu la București, apoi profesor de cardiologie la Cluj, dr. N. Rădulescu, profesor la Clinica radiologică din Cluj, Gh. Văgăunescu, profesor la policlinică.

Când prof. Moga a fost numit șeful secției de Medicină a Academiei, prof. O. Fodor, directorul Institutului de Cercetări Medicale din Cluj-Napoca, a spus la o ședință de lucru a acestuia că numirea prof. Moga în această înaltă funcție este recunoașterea medicinei interne de la Cluj, ca o forță care iradiază spre alte centre din țară lumina unei școli medicale bazată pe cele mai moderne principii și tradiții.

Prof. A. Moga a început să desprindă din clinică noi discipline de care viitorul avea nevoie. Primă disciplină ce a luat o alură independentă a fost cea de boli profesionale, condusă de dr. Suciuc Iosif, primul profesor de boli profesionale de la Cluj. Prof. Moga a încurajat formarea și a altor specialități noi, cum este cardiologia, nefrologia. El a avut nu numai inițiativa, dar și puterea, întrucât era rector. Cardiologia s-a desprins chiar în Clinica Medicală I, în secția de la parter, unde se internau mai mult cardiaci și a fost condusă de dr. I. Zăgreanu, cardiolog, mai târziu profesor la Clinica Medicală V. După ce s-a pensionat de la Clinica Medicală II prof. Grigore Viorel, la îndemnul prof. A. Moga, atunci președintele Academiei de Medicină, m-am înscris la concursul de profesor la Clinica Medicală II. Eram patru candidați înscrși: Conf. Boieru, Conf. D. Corfaru, Conf. Dușu și subsemnatul. Toți îndeplineam toate condițiile pentru a concura. S-au întocmit referatele de doi profesori de la București: prof. Ciobanu și prof. Păunescu și de la Cluj-Napoca prof. R. Vlaicu. Rectorul IMF la Cluj-Napoca era prof. I. Baciuc care știa de propunerea acad. A. Moga. Ghinionul meu a fost moartea subită a prof. A. Moga cu câteva zile înainte de concurs. La votarea concurenților au lipsit o mulțime de profesori, inclusiv referentul de la Cluj-Napoca.

Întrucât în clinicile medicale din Cluj-Napoca erau și colective ale Institutului de Cercetări Medicale al Filialei Academiei, mă văd obligat să spun câteva cuvinte și despre acesta, mai ales că eu făceam parte din aceste grupuri.

De la înființarea Filialei Academiei la Cluj, directorul Institutului de Cercetări Medicale a fost Prof. Acad. Grigore Benetato.

El era nu numai un mare fiziolog, dar și un om cu o bogată cultură umanistă. De multe ori râdea de clinicieni. Când mergeam la el pentru diverse probleme împreună cu

GEORGE UZA

colegul Pinte Pavel, ne întâmpina râzând: „Acuma vin empiriștii”. Prof. Benetato era se pare un om credincios. Odată m-a întrebat dacă citesc Biblia. El spunea că un om de știință trebuie să cunoască cartea în care este scrisă experiența omenirii de mii de ani.

În colectivul profesorului A. Moga erau doi cercetători: dr. G. Uza și P. N. Pinte. Mai târziu au fost numiți Missita P. și Alexandrina Iancu. Institutul avea și alte colective la catedra de fiziologie și mai târziu la Clinica Medicală III. Colectivele noastre aveau revista proprie „Studii și Cercetări de Medicină”, în care se publicau lucrările tuturor specialiștilor. Despre activitatea colectivelor Academiei stau martore nu numai revistele, ci și ședințele de comunicări ale Institutului. La fiecare ședință se lua un proces verbal de către cercetătorii mai tineri în care erau consemnate luările de cuvânt și răspunsul comunicatorilor. Registrele în care sunt trecute aceste procese verbale pot fi luate ca documente ce reflectă nivelul ridicat al dezbaterilor și seriozitatea comunicatorilor.

Înainte de fiecare ședință, prof. A. Moga, șeful colectivelor medicale, mă pune să fac un raport asupra realizării planului de cercetare, date pe (are le primeam de la fiecare colectiv). Ședințele de comunicări se țineau lunar și participa foarte multă lume interesată de cercetare. Participarea academicienilor dădea ședințelor un prestigiu ca un adevărat for al științei.

Institutul nostru a fost vizitat și de profesorul Parhon din București, care era la timpul respectiv președintele Academiei. După ce a fost prezentat de profesorul Grigore Bonetato, directorul Institutului de Cercetări Medicale din Cluj, a vorbit profesorul Parhon, despre tradiția școlii medicale clujene și despre valoroșii medici pe care i-a dat această școală. Dintre clujeni n-a luat cuvântul decât profesorul Iuliu Hațieganu, care, printre altele, a spus că medicina clinică este o etapă în dezvoltarea acestei științe și că în viitor va avea un rol tot mai mare laboratorul. „Eu - a spus maestrul - sunt bătrân și nu mai am timp să intru în laborator, să o facă cei tineri”, arătând cu degetul spre Prof. A. Moga. Deci, în această ședință s-a hotărât viitorul medicinei clujene și persoana care trebuie să conducă această etapă. În jurul anilor 1952 a făcut o vizită la Institutul de Cercetări Medicale din Cluj profesorul Academician Danielopolu din București, mare savant cunoscut pentru cercetările sale în domeniul sistemului nervos, reumatismului etc. El și-a exprimat dorința de a se întâlni cu prof. V. Papilian, scos din învățământul medical pe teme politice. Prof. V. Papilian a fost o somitate, un mare savant și scriitor, dar cu idei social-democrate, ceea ce nu convenea comuniștilor. A fost arestat și apoi eliberat. Prof. Mircioiu a cules într-un volum omagial o serie de articole despre prof. V. Papilian, scrise de oameni care l-au cunoscut, medici, oameni de cultură, etc. Cine să organizeze această întâlnire deoarece se considera că este foarte periculoasă? Era perioada stalinistă când se urmărea lichidarea marilor personalități politice, culturale, etc. Securitatea îl urmărea îndeaproape pe prof. V. Papilian, unde merge, cu cine stă de vorbă etc. Prof. G. Benetato, directorul Institutului, m-a chemat pe mine se pare la sugestia prof. A. Moga și mi-a expus situația. El a hotărât că întâlnirea să aibă loc în cabinetul prof. Veluda de la farmacologie, întâmplător l-am întâlnit pe prof. V. Papilian pe stradă, chiar pe podul de peste Someș, ce trece în strada Horea. L-am oprit, i-am spus cine sunt și hotărârea conducerii institutului. A acceptat întâlnirea în ziua și la ora fixată. Mi-a mulțumit și a plecat. După plecarea prof. A. Moga la București și după decesul prof. O. Fodor, ședințele Institutului de Cercetări Medicale au devenit tot mai rare și cu putini participanți.

Colectivele medicale ale Filialei Academiei din Cluj-Napoca au fost trecute în anul 1965 la Institutul de Igienă, luând naștere Institutul de Igienă și Cercetări Medicale al cărui

AMINTIRI, AMINTIRI...

director a fost prof. O. Fodor. În urmă cu 2-3 ani toți cercetătorii clinici au fost trecuți în rețeaua sanitară. Astfel, cercetarea ca instituție independentă a fost lichidată.

Prof. G. Benetato, directorul Institutului de Cercetări Medicale a adus la institut în calitate de secretar administrativ pe domnul Iağăr Gavril, fost profesor la teologia greco-catolică din Cluj. Fiind un om foarte erudit, cu doctorate în filozofie la Roma, a învățat repede meseria. Ba mai mult, cu timpul a început să înțeleagă din ce în ce mai mult problemele noastre științifice și citea reviste medicale în legătură cu acestea. De multe ori ne spunea că în cutare revistă scrie despre tema dumată. Aș putea spune că s-a calificat la locul de muncă într-o nouă meserie, Prof. Benetato și toți directorii institutului care s-au perindat au avut mare încredere în el. Domnul Iağăr știa foarte bine limba italiană și franceză, încât de multe ori îl rugam să ne traducă lucrările în aceste limbi.

În Clinica Medicală I este astăzi șef prof. Nour Olinic, un om cu vastă cultură umanistă, profesionist, vrednic de a fi urmaș al marilor săi înaintași. Când lucram în clinică era șef de lucrări, apoi conferențiar. El are meritul de a fi renovat clinica și de a o fi supraetajat. A creat noi secții în clinică și a promovat doi noi profesori: Petre Mircea și Dorin Blaga. Primul se ocupă cu probleme de digestie, iar al doilea cu probleme de cardiologie. Prof. Olinic a adus în clinică aparatură performantă (ecografe, electrocardiografe, etc.).

Prof. N. Olinic ține să sărbătorească în fiecare an ziua clinicii, 7 noiembrie, zi în care profesorul Iuliu Hațieganu a preluat clinica de la colegii maghiari, în anul 1918. Cu această ocazie se organizează un simpozion, unde se expun cercetările de clinică făcute în ultimul an. La simpozion iau parte: rectorul Universității, profesori, medici din oraș și din provincie care au trecut prin Clinica Medicală I din Cluj.

(Va urma)

ACTUALITATE

EPOPEEA ÎNVINȘILOR

CĂTĂLIN PETRI

A trecut aproape un an și jumătate de la instalarea lui Traian Ogâgău în funcția de primar al orașului Sângeorz-Băi. Un an și jumătate de administrație Ogâgău care se poate caracteriza printr-un singur termen și anume „controverse”. Toate aceste controverse ating apogeul în această perioadă prin referendumul ce urmează să aibă loc, referendum prin care se va decide dacă Traian Ogâgău va rămâne sau nu în funcția de edil al orașului. Oricât am încercat să mă țin departe de aceste evenimente, se pare că e imposibil să nu aștern și eu o părere.

Astfel, în Sângeorz va avea loc primul referendum din istorie. S-au trezit sângeorzenii gospodari în mandatul lui Traian Ogâgău? Se poate spune și așa, motivul fiind simplu, edilul încă în funcție al orașului a reușit să creeze așa cum am spus și anterior, controverse puternice, fie prin deciziile sale, fie prin comportament. Așa cum spunea un alt actor extrem de important pe scena politică locală, Daniel Suciu, totul se rezumă la oameni, iar textul în cauză este despre oameni, despre învinși. Care sunt învinșii? Ei bine, principalii învinși sunt sângeorzenii cei gospodari așa cum îi lăuda edilul, cel de-al doilea este chiar edilul orașului și nu în ultimul rând, domnul deputat Daniel Suciu.

Traian Ogâgău a câștigat alegerile din iunie 2016, datorită unei ofensive furibunde, la adresa fostei administrații locale, a folosit cuvinte mari, și a reușit în final să obțină votul de încredere din partea sângeorzenilor. Însă acum lucrurile s-au schimbat, domnule primar, deoarece acum dumneavoastră sunteți ținta, dumneavoastră sunteți la primire acum. Așa cum am afirmat anterior, Traian Ogâgău încă de la începutul mandatului a creat o mulțime de controverse prin deciziile pe care le-a luat, și în dese rânduri prin comportamentul deplasat. Consider că nu se cade ca un primar de oraș, să rămână fără permis și să facă scandal pe tema asta și de asemenea nu consider de cuviință ca un primar să folosească un limbaj licențios la adresa unui cetățean al orașului. Un primar prin funcția sa trebuie să reprezinte garantul respectării legii în urbea pe care o conduce, un exemplu de comportament și un etalon al decenței. Dar asta probabil că se-ntâmpla numai într-un univers utopic. Funcția de primar, ar fi trebuit să vă responsabilizeze domnule Ogâgău și să vă facă să vă cenzurați într-o oarecare măsură comportamentul, care pe alocuri a fost mai mult sau mai puțin deplasat. Gospodarul trebuie să fie un model pentru ceilalți din toate punctele de vedere, și dumneavoastră asta vă vreți a fi, și asta vreți de la concetățenii noștri. Și da, domnule primar ați făcut greșeli, e greu cu sângeorzenii, pentru că nu-i așa, tuturor ne e greu dimineața, suntem morocănoși. Și asta se-ntâmplă în Sângeorz, s-a dormit mult, vreo 16 ani, și acum suntem morocănoși. Ați greșit domnule primar din cauza faptului că, înainte de implementarea acestor reguli, ar fi trebuit să puneți pe primul loc școala de pe Cormaia, și să acordați o mare atenție educației celor mici, știți de ce? Pentru că aveți nevoie de o nouă generație care să respecte aceste reguli, pentru că e nevoie de educație, e nevoie ca în această ruină de oraș, să educăm noi generații, care să nu-și arunce gunoaiile în Someș și nici să-și facă scurgerea în Valea Borcutului. Nu-i educați cu postări pe Facebook, să știți, educația se face la școală. Educația stă la bază civilizației, domnule

CĂTĂLIN PETRI

Ogâgău, un oraș populat cu oameni inteligenți, e automat civilizată și curată. Ceea ce încercați dumneavoastră acum este să schimbați mentalitatea unor oameni, care trăiesc așa dintotdeauna. Nu puteți învăța un câine bătrân șmecherii noi!

În ceea ce-l privește pe domnul Daniel Suciș, termenul de învins nu are legătură cu rezultatul alegerilor, pentru că nu știu dacă a reprezentat vreodată o adevărată miză pentru actualul deputat. Unul dintre motivele pentru care ați pierdut alegerile domnule Suciș, este reprezentat de educația precară, pentru că în anul 2017, unul dintre criteriile pentru alegerea primarului într-un oraș, este reprezentat de locul unde a copilărit, jenant de-a dreptul. Ați pierdut alegerile din cauza faptului că n-ați fost conștient de faptul că Liviu Drajnea, e un ucigaș de capital electoral în interiorul arcului carpatic și la momentul actual, probabil, oriunde în țară. Dar nu despre asta e vorba acum, alegerile s-au consumat demult, acum ne bate la ușă un referendum al cărui artizan sunteți, fie că vreți sau nu să admiteți acest lucru. Indiferent de rezultatul acestuia și dumneavoastră vă situați alături de echipa dumneavoastră din consiliul local în tabăra învinșilor. Ați pierdut domnule deputat, când v-ați lăsat absorbit de scandaluri pe Facebook, de replici copilărești. Și nu, n-am să vă critic pentru felul în care votați cu privire la mărirea alocațiilor și nici n-am să vă înjur pentru salariul pe care îl încasați. Dezaprob total, cuvintele care vă sunt adresate în mediul online de anumite persoane, dar asta domnule Suciș este tot un eșec dar nu neapărat al dumneavoastră personal, ci al formațiunii politice din care faceți parte și a celorlalte formațiuni politice, care nu au reușit să-i facă pe oameni să înțeleagă ce înseamnă democrația cu adevărat și libera exprimare, asta pentru că nici dumneavoastră, în speță clasa politică, n-ați reușit să înțelegeți acest lucru în mai bine de un sfert de secol. Ați pierdut domnule Suciș pentru că faceți parte dintr-o formațiune politică care ignoră și, pe alocuri, disprețuiește educația.

Am ajuns și la principalii învinși, și anume sângeorzenii cei făloși și gospodari. În Sângeorz oamenii pierd, de ani buni, și cu toate acestea primesc politicieni în curte, îi servesc cu plăcinte, se lasă mințiți, manipulați și sunt inamici feroce ai schimbării și ai educației. De aici și 16 ani de PSD în care a înghețat „satul cu blocuri” pentru că Sângeorz-Băi este oraș numai în acte. Ne place să ne „fălim” cu faptul că Sângeorzul este oraș, nu-i așa dragii mei consăteni? Ei bine orașele nu sunt împânzite cu rahat de cal și nici cu turme de oi ziua în amiaza mare! Dar toate astea țin de educație și tot ceea ce am scris eu aici ține de educație sau mai bine zis de absența ei. Suntem un popor cu preponderență needucat, așa că nici noi sângeorzenii nu facem excepție. Sunteți vinovați dragii mei sângeorzeni, că să-l citez pe edilul orașului, pentru faptul că nu vă educați copiii, sunteți vinovați și dumneavoastră domnule primar și dumneavoastră domnule Suciș, pentru că există o mulțime de tineri în Sângeorz care consideră că a termina un liceu și a merge la facultate e o prostie. Sunteți vinovați pentru că există tineri care zic „dau un tun de 1 milion de euro, stau 3 ani la pușcărie și când ies sunt bine mersi”. Aici e problema, asta ar trebui să vă îngrijoreze, dar nu vă îngrijorează și știți de ce, pentru că aștia sunteți voi, voi sunteți cei care dați tunuri de milioane de euro, în schimbul a câtorva ani de închisoare. În schimb, domnilor, vă place jocul politic, vă place să faceți glumite pe Facebook, să pozați în cetățeni model și mari iubitori ai locuitorilor acestui oraș, când pe voi vă interesează doar de voi și de buzunarele voastre! Și da, vinovații pentru felul în care gândesc tinerii, în ziua de astăzi sunteți voi, pseudo politicienii, care oferiți niște modele absolut groțesti pentru tânără generație. M-am întors, am să mai scriu! E nevoie!

P.S. Domnule prefect, mă scuzați era să uit de dumneavoastră, am auzit că vreți să retrageți acreditările jurnaliștilor, nu zic mai mult decât ce v-a zis cineva zilele trecute, va cam curge comunismul din colțul gurii. Greu să ai demnitate în PSD, este? Hai cu referendumul pe repede înainte!!! Trăiască democrația!

ALIN BOZBICIU este un artist tânăr, talentat, reprezentând pictura figurativă a Școlii Cluj din România. El excelează în mediul de pictură în toate fațetele sale. Un stil moale cu perie largă și utilizarea abundentă a vopselei sunt caracteristice stilului său. Paleta rumenește pe spectrul culorilor pământului și a culorilor grisaille cu izbucniri de culoare foarte rare.

Artistul este pasionat de subiecții din propria sa înconjurătoare și de reprezentarea unor indivizi familiari sau chiar înrudiți. Animale, în special câini, joacă în multe din picturile sale. Subiecții sunt stabiliți în poziții private, intime, de obicei, singure și aparent neasumate. Deseori privirea lor este întoarsă pe podea, trupurile lor se îndoaie sau se îndoaie, ceea ce transmite un sentiment că oamenii descriși sunt abandonați sau scufundați în gânduri private. Câinii întăresc intimitatea momentului și creează o legătură emoțională între persoana din imagine și spectator. După o nouă contemplare, uneori se observă detalii în imagini care implică prezența altora.

Bozbiciu este dedicat subiecților săi în repetiție constantă, munca în serie este o metodă principală a operei sale. Îi permite să-și studieze subiecții în diferite formate și variante, eliminând clișeele conținutului și reprezentării. Această metodă obligă privitorul să privească mai aproape pentru a distinge motivele. În acest fel, Bozbiciu pune la îndoială și provoacă percepția noastră asupra imaginilor. În ciuda faptului că pictura lui este figurativă, este de asemenea extrem de aloofă doar sugerând lucrurile în loc să fie explicită. Multe sunt lăsate ambigue și deschise pentru interpretare sau asociații ale spectatorului. Mișcările mari ale pensulei sunt un instrument de transmitere a emoțiilor și senzualității care nu conțin conținut. De aceea, munca lui cere să fie privită din nou și din nou pentru a fi văzută. Ei își dezvăluie calitățile lor corecte atunci când se întâlnesc cu devotament.